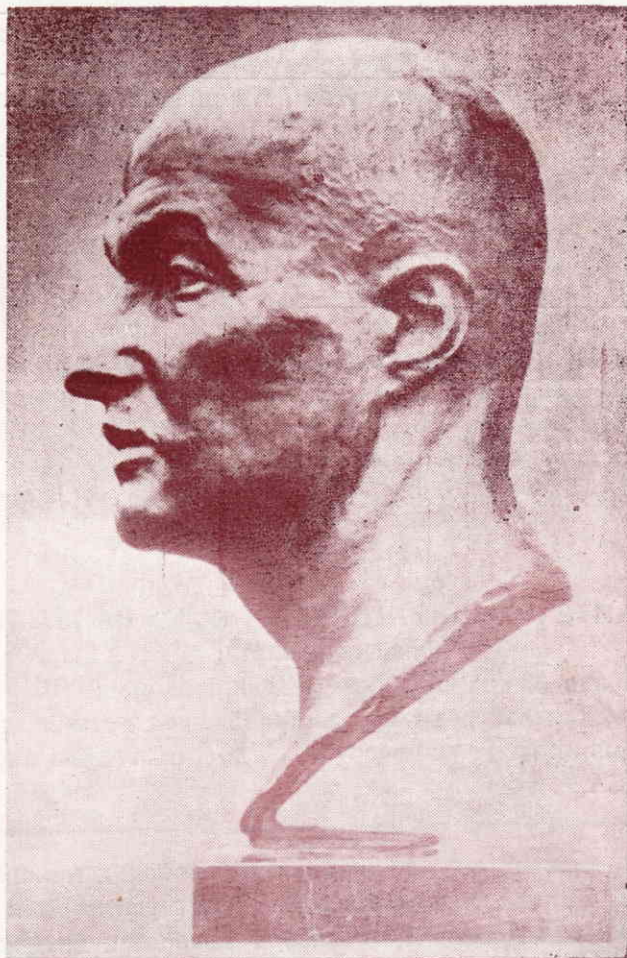

Українське Козацтво

РІК X

КВІТЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ 1973

Ч. 2 (24)

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

10. V. 1873 — 26. IV. 1945

Гетьман усієї України і Військ Козацьких в 1918 р.
Перший Військовий Отаман Українського Вільного Козацтва
і Командир оборони Правобережної України в 1917 р.
(Патрон Станиці УВК ч. 19 в Чикаго)

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО»
квартальник
Українського Вільного Козацтва

„UKRAINSKE KOZATSTVO”
Veterans' Brochure
Ukrainian Cossack Brotherhood

Редагує колегія:

Головний редактор і адміністратор — Антін Кущинський,
заступники: Михайло Петруняк і Павло Бабяк;
члени: Володимир Засадний і Василь Іващук.

Address:

„UKRAINSKE KOZATSTVO”
2100 W. Chicago Ave.
Chicago, Ill. 60622 — USA

З М І С Т чис. 2 (24)

З нагоди Світлих Свят Воскресіння Христового	стор.1
У сторіччя з дня народження Гетьмана Павла Скоропадського	2
Володимир Шостак — Козацтво — джерело натхнення і сили	3
Ірена Книш — Імператорська кар'єра Анастазії Лісовської	6
Антін Кущинський — Козацька слава Гетьмана Сагайдачного	11
М-гр Лев Вербінець — Судівництво і кари на Запорозжю	15
М-гр Михайло Брик — Ким заселено Хортицю після зруйнування Січі	19
Верфоломій Євтимович — «Військо йде!»	23
Микола Янов — Кіш УВК в Чернігові (докінчення)	28
П. Колісник — Пісня про Чорне море	38
с. Никодим Плічковський — Жах	39
Іван Дурбак — Козаччина оживає на картинах Ека	43
Інж. Микола Ф. Чопівський — Козацький концерт силами молоді	45
Григорій Репа — Перша Юнацька Станиця УВК	47
На 56-ому році існування УВК —	51
Відійшов у вічність Іван Воробець-Карпатський	56
Нові книги, журнали, часописи	59

СТАВАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ «У. К.» НА 1973-Й РІК

Річна передплата:

для ЗСА і Канади 5. долярів, для Південної Америки 15 нових аргентинських пезів, для Австралії 3.50 австралійських долярів, для Англії 2 фунти, а для інших країн рівновартість 5 дол. ЗСА. Ціна окремого числа 1.25 дол. ЗСА.

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Редакція і Адміністрація «У. К.»

Передрук дозволено з поданням джерела.

На першій сторінці обкладинки — портрет Гетьмана Павла Скоропадського — скульптура з бронзи роботи Гетьманівни Єлисавети.

Українське Козацтво

І К Х

КВІТЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ 1973

Ч. 2 (24)

На Великдень в квітні р. Б. 1973

З НАГОДИ СВІТЛИХ СВЯТ ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВОГО

сердечно вітаємо Вас — Дорогі Побратими: Високодостойні Генеральні й Станичні Панотці-Капеляни Козацькі. Панове Почесні Козаки, Генеральну Управу, Гонорову Раду, Нагородну Раду Хреста Українського Козацтва, Редакцію «Українського Козацтва», Обласних і Станичних Отаманів з їхніми Управами, Всіх Посестер Козачок і Побратимів - Козаків та багатонадійне наше Козацьке Юнацтво, Всіх колишніх Вояків Українських формацій і всіх Учасників Визвольної Боротьби України, всіх Вельмишановних Читачів нашого Журналу — нашим традиційним:

ХРИСТОС ВОСКРЕС! — ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

В ці дні найбільшого чуда перемоги життя над смертю, добра над злом, правди над неправдою і волі над неволею бажаємо від глибини душ наших ВСІМ ВАМ міцного здоров'я, радісного настрою, всякого щастя та піднесення віри, що:

ВОСКРЕСНЕ Й ВІЛЬНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І КОЗАЦЬКАЯ СЛАВА!

Павло Шандрук
Ген. Штабу Генерал-Кошовий
Командир Українського Війська
Почесний Отаман УВК

Інж. Ангін Кущинський
Генерал-Хорунжий УВ в УВК
Військовий Отаман УВК

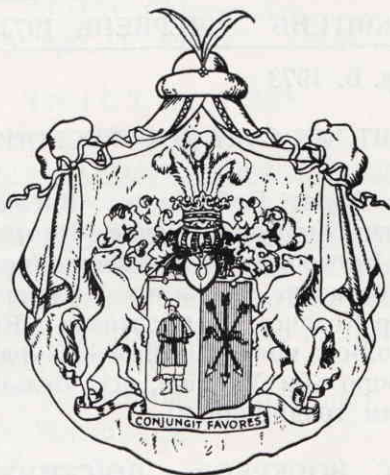
Проф. Павло Бабяк
Полковник УВ в УВК
Генеральний Писар УВК

Петро Федоренко
Генерал-Хорунжий УВ в УВК
Наказний Отаман УВК
Голова Гонорової Ради УВК

Михайло Петруняк
Полковник УВ в УВК
Наказний Отаман УВК
Голова Нагородної Ради

У СТОРІЧЧЯ НАРОДИН ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО
ПЕРШОГО ВІЙСЬКОВОГО ОТАМАНА УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО
КОЗАЦТВА
ГЕТЬМАНА ВСІЄЇ УКРАЇНИ, ВІЙСЬК КОЗАЦЬКИХ І МОРСЬКОЇ
ФЛОТИ

УНІВЕРСАЛ ГЕТЬМАНА
ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО
ПРО ВІДНОВЛЕННЯ КОЗАЦТВА

«Ми, Гетьман Усієї України та Війсь Козацьких, Універсалом цим Нашим ознайомлюємо всіх тих, кому про це відати належить, а особливо Державний Сенат, Раду Міністрів і всі урядові інституції Держави Української, що визнали Ми за благо для зміцнення сили Держави Української Нашої відродити Козацтво по всіх місцях його історичного існування на Україні, покладаючись в основі його відродження на ті козацько - лицарські традиції, які донесла нам історія наша з доби минулої боротьби козацької України за свою волю.

Після того, як з дня видачі Нами відручного листа до п. Військового Міністра переведена була вся підготовча праця по цьому питанні, визнали Ми тепер необхідним, як перший реальний крок до цього, видати закон, який остаточно обґрунтує в загальних рисах мету Нашу по цьому питанні і який 16 жовтня 1918 року був ухвалений Урядом Держави Української в такому змісті:

Великий Народе Український! Ти бачиш тепер, що настав той щасливий час, коли думки Твої і мрії, які глибоко сиділи в серці кожного щирого сина України, перетворюються в дійсність. Тепер Ти будеш мати ту національну військову силу, на якій дійсно одіб'ється твоє національне обличчя. Твій хист і твій патріотичний вогонь любови до рідного краю, який 250 літ палав невгасно в серцях Твоїх славних прадідів; лицарські події їх, широка слава, яка лунала й лунає в національних піснях по всій Україні від краю до краю, і велика історія життя українського, і лицарської праці козачої, яка так близька Тобі, Народе Український, і про яку так широко співає в

своїх думках Незабутній Співець України — будуть міцною підставою, щоб зацвіла знову, як мак пишним цвітом велика, багата Україна під захистом рідного Козацтва. Ми певні, що воно не дасть рідного краю на поталу ворогам нашим!

Вас, козаки - нащадки славних лицарів запорожців, Ми закликаємо з честю носити даровані нами козацькі жупани і добре дбати про те, аби соромом і ганьбою не вкрити їх і клейнодів козачих і тих великих славних сторінок нашої історії, якими ми досі пишалися. Бажаю щастя і успіху в великій і важливій праці на долю й щастя України, рідному Мені і всій Україні славному Козацтву і прошу благословення Всемогучого Бога на всіх вірних синів України — щирх козаків.

Хай тіни великих предків наших дадуть всім нам міць і силу правдиво й чесно виконати те завдання, яке тепер стоїть перед Нами і Державою Українською.

Дано року Різдва Христового 1918, жовтня 16, в стольному місті Держави Української Київі

Гетьман Усієї України та Військ Козацьких

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

(Проф. Дмитро Дорошенко — «Історія України 1917-1923 рр.», Ужгород, 1930, стор. 252-3).

Володимир Шостак

КОЗАЦТВО — ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ І СИЛИ

Розвіваються на козацьких шапках шики, майорять малинові жупани, блищать на сонці шаблі, мужнім, бадьорим акордом гремить оркестра... Це нащадки запорізького козацтва, українська молодь в рядах якої великий відсоток тих, що родилися вже тут в Америці, «дає лиха закаблукам» під час Українського Дня на Всесвітній Виставці в Нью Йорку виконуючи козацькі танки...

Під сріблясті звуки кобз-бандур розлягається по розрахованому на тисячі глядачів стадіоні «Зінгера», часом журлива, часом героїчно-бадьора козацька пісня-дума... Маєстатично й широко бренять звуки симфонічної оркестри у виконанні творів композитора Печеніги-Углицького в яких головним лямбмотивом звучить козацька героїка...

Завжди і при кожній нагоді, коли треба показати велич, славу і невмирущість духовної сили українського на-

роду, нащадки українського козацтва, як на рідних землях (в межах дозволених) так і в розсіяні суцх вдаються до козацького етосу.

Яка ж шкода, що наша еміграція у своїй масі, поза зовнішньою фасадом козацького минулого, не добачила і не зачерпнула з цілющого джерела такої, здавалося б, традиційної, але вічно нової і живої козацької духовності. Ця козацька духовність вела до боротьби за Правду і Волю козацьку наших предків під проводом славних українських гетьманів. Вона давала натхнення боротися і перемагати дідам нашим — славним нащадкам запорожців українським козакам Кубанщини при освоєнні й колонізації Кубанського Краю.

Батьки наші, не дивлячись на вузкі політичні переконання, в бурхливі роки Визвольних Змагань, єдналися під прапором Українського Вільного Козацтва, не зважаючи на перешкоди які

ставив загарбник та його агенти з Півночі.

Підчас II-ої Світової Війни здебільша проти волі і розрахунків окупанта зі Заходу, де тільки була змога, як на Кубанщині так і по всій Україні творилися багатотисячні козацькі загони, ідеалом яких було здобути слави і волі козацької.

Непереможну притягаючу силу ідей козацтва часто використовували вороги на шкоду і руїну козацтва. Але після кожної сповидної перемоги ворога, козацтво оживало і вело нарід український до нових перемог. Бо всіх славних лицарів козацьких єднала і вела на боротьбу єдино правильна думка про те що: «салюс патріє супрема лекс» — «добро Батьківщини є найвищим законом».

Відроджене в буремних роках революції в організаційній формі Українського Вільного Козацтва, козацтво новітньої доби зуміло об'єднати і повести на змаг з ворогом всіх українців, без огляду на їхні політичні уподобання. В рядах УВК були праві й ліві, с-рий с-деки, аристократія, інтелігенція, робітництво, селянство, представники всіх станів України.

Продовжуючи світлі традиції оновлення і об'єднання козацького руху підчас Визвольної Боротьби 1917-22 років, організація Українського Вільного Козацтва у вільному світі випи-

сала на своїх прапорах немеркнучі козацькі ідеали Єдності і Братерства для досягнення всім нам спільної мети. Двері УВК широко відчинені для всіх українців — самостійників без різниці політичних чи релігійних переконань.

Тільки ідея цілковитої підпорядкованості волі народу у вирішенні форми державного устрою майбутньої Самостійної, Соборної України спроможна об'єднати в дисциплінованих козацьких лавах роз'єднані маси українців у вільному світі.

Щоб козацька традиція і культура українського народу не залишилась формою якою ми хизуємося при потребі перед чужинцями як старою реліквією на різних репрезентаційних концертах, а набрала глибокого, сучасного змісту, нам треба розбудити в своїх душах приспані ворогами ідеали глибокого Християнства, Побратимства і Єдності. Цю шляхетну мету поставила перед собою наша організація і до здійснення її, не зважаючи на ніякі перешкоди і затії ворогів, буде неухильно йти, аж поки в оновленій, незалежній, соборній Українській Державі могутнім акордом не загремлять слова рідного гимну: «Душу й тіло ми положим за нашу свободу і докажем, що ми браття козацького роду».

(Бюлетень УВК «Вільне Козацтво» ч. 6, 1964 р.).

КОЗАЦЬКИЙ СТАН ІСНУВАВ В УКРАЇНІ ДО 1917 РОКУ

Тільки тоді його було скасовано революційною владою. Перед тим навіть у шкільних свідоцтвах урядово зазначалась приналежність учнів до того нашого традиційно-історичного стану. Редакція «УК» має документ в московській мові, який тут процитуємо в українській транскрипції, пропускаючи лише імена й прізвища осіб з обережності, щоб їм або їнім рідним не пошкодити. Отже, перед нами, оздоблене двохголовим московським царським орлом з короною та буквою «Н II», що означало — «Ніколай второй» —

СВІДЄТЕЛЬСТВО

Педагогический совет 2-класснаго земскаго училища Миргородскаго уезда сім удостоверяет, что син козака миргородскаго уезда, родившийся дня обучался в 2-классном земском училище і успешно выдержал испытание в знаніи курса 1-го класса. В чем і дано ему за номером . . . сіе свидетельство от Педагогического Совета 2-класснаго земскаго училища за надлежащими подписями і с приложеніем печаті. Видано 1914 года, дня

Заведующій училищем (підпис)

Законоучитель Священник (підпис)

Учителі (три підписи)

Кругла печатка з гербом Миргородського повіту і написом: назви школи

Редакція «УК»

Козаки в поході
(Образ Рильського)

Козаки на водопої на хуторі у
Суботові
(З обрзу Рильського)

Ірена Книш

ІМПЕРАТОРСЬКА КАР'ЄРА АНАСТАСІЇ ЛІСОВСЬКОЇ

(Скорочено за найновішою книгою ВШановної Авторки — «Відгуки часу»,
Вінніпег, 1972)

Чорним шляхом

Інколи сама правдоподібність парадоксальностей робить їх неймовірними. Так само могло б здаватися, що це історичний парадокс висунув на чолі світової імперії XVI-го століття — жінку, якої нація в той час зазнавала тяжкого упадку своєї державності. Основна руїна колись могутньої київської і галицько - волинської держави зтерла з пам'яті українських народніх мас навіть спогади про неї.

Її традиція проте не була ще мохом порослою давниною. Бо ось тільки нецілі два покоління пройшли від часу затяжної останньої боротьби, в якій безприкладну відсіч московській агресії на збирання «земель всея Русі» дала інша жінка: посадниця Новгородської Республіки — Марта Борецька. Спротив цей закінчився трагічним падінням Новгороду та азійськи - жорстоким розгромом і нищенням. Але Марта Борецька кинувши визов боротьби на смерть — не піддалася. Крім Жанны Д'Арк п'ятнадцяте століття не знає такого рівня жінки героїні з величчю духа, якому шлях визначає девіза: «Убий — не здамся!».

Це й були ті покоління, між якими народжувалися волелюбні лицарі українського козацтва, щоб показати світові неустрашимість, завзяття, героїзм.

Відважні жінки спішили на уходи із мужчинами, що не хотіли коритися ворогам і забезпечувалися перед татарськими наскоками. В тих часах, коли «не знаєш ранком, що буде вечором», кожна мить зненацька могла перетворитися у страшну картину з народньої пісні:

Там в долині огні горять,

Там татаре полон ділять...

Один полон з жіночками,

Другий полон з дівочками...

І тоді довгим, «Чорним, Незримим Шляхом», крізь Дикі Поля аж до Босфору верстали путь своєї долі українки. Незавидні доля й дорога:

... Одну взяли попри коні,

Попри коні на ремені...

Другу взяли попри возі,

Попри возі на мотузі...

Третю взяли в чорні мажі...

Тоді димили пожежі в Галичині, на Волині й Поділлі, скрізь горіли села й містечка від татарських смолоскипів. Не вимолвив панотець Лісовський Божої оборони від них ні для Рогатина ні для своєї родини. Юна Настя, його прекрасна доня стала рідкісною й показною здобиччю степових грабіжників, що пірвали її на «Чорний Шлях» — назустріч незбагненому призначенні.

Чарівна краса Анастасії Лісовської перевершила найкращі сподівання її торговців. За найвищу ціну закуплено її до найпершої категорії: до сераю Падишаха в Стамбулі, царгородської столиці оттоманської імперії.

Українка-бранка Настя Лісовська попала в султанський серай у час, коли могутність оттоманської держави досягла zenіtu. Від Атласу по Кавказ, від Дунаю до Евфрату на поверхні трьох мільйонів квадратних кілометрів осіла ця імперія на перехрестях Азії, Європи, Африки, поглинувши 20 різних рас і майже стільки релігій.

Необмеженим паном усіх тих просторів був Сулейман Величавий... Султан Оттоманів, Посланець Аллаха на землі, Непомильний Законодавець, Володар Володарів цього світу, Владик

людських голів, Наказодавець вірних і невірних, Величавий Цезар, Покровитель усіх народів всесвіту, Тінь Всемогучого, Роздавальник миру на землі... Це тільки частина офіційних титулів Сулеймана. Проте ці суперлятивні епітети супроводжала неперевершена мілітарна сила.

А наймилішим скарбом для цього неосяжного володаря володарів стала — українська попівна, Анастасія Лісовська.

Золота дорога

У султанському гаремі на пишній колись візантійській землі окутано містерією школи одалісок. Дівчата раз замкнені в гаремі не мали вийти з нього ніколи, а неслухняних у навантажених мішках поглинали холодні хвилі Босфору... Свіжоприбулі адепти імператорської алькови, напучувані в майстерності всіх тонкостей спокушування й приваб, крім Корану вивчали письмо, музику, танець, приписи поведінки, спів, мережання, шиття. Несамовитий контраст усього теперішнього: цей надмір пишності суміш ритуалу й ледачого безділля, розбещеностей і заборон, розгнзуданості й рабства, поведінка дівчат — свавільна й манірлива — включно з перейменуванням кожної — був приголомшливий для юної попадяночки, насильно пірваної з благородного батьківського приходства, з оточення веселих, прямодушних, вільних і гордих подруг. Ніякі страждання, ні ридання не помагали їй у тому тихому сонному раї, а тільки ятрили горем...

Донька отця Лісовського мала практичну зрівноважену вдачу, остроумний дар помічувати, розсудливість, притомний ум, т. зв. здоровий глузд. Вона пильно приглядалась до свого нового довкілля і поволі зживалась із ним. Нерозгаданість майбутнього не кинула її в безнайідність резигнації. Навпаки, непевність була тим більшою принукою для наполегливого навчання, а вроджені музикальність і

співучість дали їй першенство між іншими ровесницями. Українська диволісня, гумор, дотепність, живий темперамент зробили її атракційною для оточення. Вона була розсміяна, веселунка, жартівниця, радісна..., так і прозвали її турецьким наймення «Хуррем»: «Та, що приносить радість»... Радісній Лісовській поталанило стати популярною в цій «в'язниці невольників» як названо серай...

Султан Селім I Невблаганний мало перебував з гаремовими фаворитками. Його безпереривні походи й поступневі підбої передали синові імпозантну державу. Сулейман, як новий шеф оттоманської імперії, мав потрібні такому володареві прикмети. Це був теж бойовий, войовничий вождь, що сам особисто керував походами. Подібно батькові — йому просто не доставало часу для гаремних любовщів, а «Святий Закон» не доручав брати жінок у походи.

Недаром усім гаремом сколихнула небувала подія: падишах зацікавився радісною Хуррем... Звитяжець у війнах, блискучий знавець військового діла, вихований у походах — він любився в науках, літературі, мистецтві. Сонливий гарем заселений бездушними креатурами, витренованими манеканами, куклами - пустоцвітами, які різнилися тільки кольорами шкіри. очей, волосся, були для нього як пустиня нудьги.

А дівчина з Червоної Русі принесла йому волелюбно живий, мінливий і глибокий світ її почувань, щоб збагачував його життя так, як правдива любов відкриває чудові аспекти людської натури... Вона ломила щоденну рутину, оберігала від нудьги, приносила красу, щастя і свіжість почуттів, оновлення світу.

Окрім молодості, здоров'я і краси привезла бранка з України її волелюбний дух, яким вона найбільше вирізнялася з-поміж усіх красунь, що були власністю султана. Поняття свободи,

людської гідності, почуття прекрасного, відчуття щастя, а разом з тим свідомість власної вартості. «Я руці, що била, не пробачу», цю строфу можна віднести до Лісовської. Як християнка, вона визнавала глибоко вкорінений погляд про рівність жінок і мужчин. Так було в її народі, в її батьківщині впродовж історії... Такою не була ніяка інша з невольниць Сулеймана. За те він її прагнув і нікого поза нею.

За Воротами Щастя

Західний світ віддавна пробував дізнатись, що криється за Воротами Щастя. (Так звалась брама до Сераю. Примітка Ред. «УК»). Тільки війнятковим одиницям частинно вдалося опублікувати свої звідомлення. Венеція завжди посилала за кордон найбільш досвідчених і найздібніших громадян. У дипломатичній службі Венеції Царгород у XVI ст. був столицею першої ваги й туди вона призначала найінтелігентніших своїх представників. Бернардо Наваджеро впевняє свою «Найяснішу Республіку», що «Роксоляна, руської національності є так полюблена своїм монархом, як ніяка інша в османській династії, та що ніхто з них не дорівнював силою влади». Інший венеціанський представник у Стамбулі доносить про війнятковий вплив української улюблениці на султана. Понад триста гаремних жінок від того часу не могли стати суперницями Роксоляни, яка впродовж 32 років аж до смерті була легальною королівською дружиною Сулеймана, що добровільно дотримував вірності цього першого в історії Туреччини моногамічного султанського подружжя... Постає цієї війняткової жінки, яку султан наперекір традиціям зробив своєю легальною подругою — привертала увагу закордонних дипломатів, які в своїх звітах підкреслювали її руську національність. Знали про її походження турки, а навіть називали містечко Рогатин польському послові Твардовському в Царгороді в 1521 р. Фран-

цузький посол-амбасадор у Венеції, Пелісє, інформував свого короля, що султанка походить з руського народу, який живе «від Карпатських гір аж до Дніпра і Чорного моря». Ім'я «Роксоляна» звучало в них як «Русса» або «Росса», «Россана». Із тією найстаршою назвою української землі перейшла до всесвітньої історії Настася Лісовська...

А втім назвати себе Роксолянсю значило теж кинути визов гаремним звичаям надавати жінкам лиш імена квітів і забавок. Роксоляна не носила чадри. Роксоляні вдалося впровадити на султанський двір звичай прилюдних церемоній.

При кожній нагоді Роксоляна кидала тюремний гарем, їдучи з Сулейманом на святкові церемонії, ігрища й турніри, або морські й надбережні, степові прогульки. У воєнних часах вона вирушала в похід із почотом Сулеймана.

Прийнявши віру й турецькі звичаї Анастасія Лісовська не забула свого прожитого дитинства, ні не вирекла-ся свого походження.

Ясні зорі й тихі води

Тугою вимріяний, муками вистражданий, любов'ю виплеканий образ рідної землі, цей унікальний поетичний образ України проймав найглибші почуття матерів, батьків, сестер. Він кликав не коритися неволі, боротися і перемагати. Він творив кобзарські думи й пісні, що стали воєнними побудниками, взивали до зброї. І велика душа Насті Лісовської — імператорки Роксоляни не могла бути німа на долю свого рідного краю.

Неповторна краса Цар-городу, тодішньої столиці світу своїми мешканцями, простором, величавістю, славою тільки дочасно глушила ностальгію. Синя морська далечінь, що простягалась з вікон султанських палат, така м'яко-сіра весною і осінню, навівала в тьмяній меланхолії тугу за всім рідним, неповторним, на завжди втраче-

ним. Водії показують туристам місця, з яких Роксоляна звикла була довго глядіти на далекі обрії моря, звідкіля прибула її розпачливо заграбована юність до цього міста розкошів. І линули їй пливли її тужливі спогади до того краю дитинних літ: «на ясні зорі, на тихі води, де край веселий і мир хрещений»...

Біографії Сулеймана Великого відмічують його улюблені й довгочасні екскурсії чорноморськими степами. Тим більше прагнула цих прогулянок у степові привілля — Роксоляна. Вабилі її не тільки краса, велич, чар безкрайого степу, свіжі променисті ранки, соковита зелень буйних трав, духм'яні пахощі найрізноманітніших квітів, симфонічне бриніння животин, що заселяють цей рай на землі, прозорі ночі з зачарованим блиском зір, безконечна, неозора далечинь, раптово пронизана самотньою українською піснею... У спянінні простором і безмежжям ввижався їй «Чорний шлях», а далекі небосхили являли печальні спогади, з якими оживало трепетне минуле, окаяння в димі пожарів, невтоленне. І в насолодах розкошів контрастом виринало все те, що можна тільки з серцем вирвати.

Проте її спогади дитинства і юності не були простодушною чутливістю й тільки зворушливою ностальгією. У сераю, де все служило її бажанням і примхам, вона поверталася до тих давніх переживань: рідне містечко Рогатин, затишний садок на приходстві, милі подруги, веселощі й пісні. Але їй не могла вона забути про нищівний кошмар, що повис над Україною, про змору грабіжницьких набігів татар і інших наїзників: довгий час переживав український нарід цю трагедію, поки вона образково відбилася в пісні:

Село наше запалили
І багатство розграбили.
Стару неньку зарубали,
А миленьку в полон взяли.

А в долині бубни гудуть,
Бо на заріз людей ведуть:
Коло шиї аркан в'ється
І по ногах ланцюг б'ється.

**Роксоляна в старшому віці
(гравюра Мельхіора Льорха)**

Це типові картини наїздів і спустошень. Про напад Менглі-Герія в 1482 р. літописець Ніконівського списа ляпідарно звітував: «Град взя... і огнем сожже... Полону безчисленно взя, а землю Київську учинища псту...».

Москва ще від Андрія Боголюбського тільки чигала на розгром Київської Русі. Сплундрувавши й загарбавши Новгород чатувала на південну столицю, щоб докінчити збирання «всіх руських земель». Ставши союзницею Кримської орди безнастанно цькувала й під'юджувала її до нападів на Україну, а Менглі-Герай отримував за те від неї багаті дарунки за які московський «Великий» Князь як куртуазійну віддяку діставав: золоту чашу й

дискос із київської св. Софії. У висліді тих ввічливостей Москви з Кримською ордою Київщина лежала пуста-рем гірше від часів Батія, а Задніпров'я, Поділля, Галичина й Волинь, навіть Полісся стали теренами безнастанного плюндрування татарів, турків і волохів.

Для Насті Лісовської, першої імператорки Туреччини було ясне, що в Україні одною з основних проблем була татарська загроза, яка вимагала негайної відсічі. Самооборона української нації створила її в стихійному русі козацтва, якого оборонні початки не мали ще наступного розмаху, не зважаючи на хвилові подвиги князів Богдана Глинського й Константина Острожського, старостів Є. Ружинського, Предслава Лянцкоронського, Остапа Дашкевича. Цій новій силі були потрібні закріплення й стійкість, місця безпеки й перепочинку, для вдосконалення організації. ЗА ЧАС СВОГО ДОВГОГО, МАЙЖЕ ПІВСТОЛІТНЬОГО ВОЛОДІННЯ (1520 - 1566) СУЛЕЙМАН ВЕЛИЧАВИЙ НІ РАЗУ НЕ СПРЯМОВУВАВ СВОЇХ ЗАВОЙОВНИКІВ В УКРАЇНУ.

Саме в тому часі виникла побудова засік, замків, твердинь Запорозької Січі, організаційна й політична діяльність основника козацького лицарства, князя Дмитра Вишневецького, його дипломатичні заходи привернути Україні міжнародне становище завдяки відродженій військовій силі в союзах з Туреччиною й Польщею, згодом з Московщиною. Досі наука не висвітлювала його подорожі до Стамбулу й намагань порозуміння з Туреччиною. Відомо натомість, що нічого не вийшло ні від Польщі, ні від Московщини. Проте султанський двір і політика Туреччини були явно зацікавлені в тому, щоб в Україні втримати спокій. В листах Сулеймана до польського короля Жигмонта Августа II є погрози й домагання покарати «Деметраша» (князя Вишневецького), але й ви-

мога спокійного життя для мешканців України: ... «аби Україна... в спокою зоставалася... аби вжди поддані убозі в покою сидзелі».

Тому слушно стверджує Юрій Колисниченко в своїй цінній розвідці «Султанка з Рогатина»:

«... хіба це не подвиг переконати султана і його уряд утриматися не лише від походів на Україну, а навіть і від думок про них?»

Спокій в Україні зменшував шанси московського напору на південь, якого боялася Польща. В дипломатичних колах повторяли вислів Жигмонта Августа: «Москва це повсякчасний ворог усіх вільних націй». Для політичної далекозорости Сулеймана і його оточення експансія Москви на південь була очевидна. Перший протинаступ Туреччини вийшов від сина Роксолани, Селіма II. Його везир, геніяльний Соколлі, спрямував удар від Астрахані й Озівського моря. Плян сполучити канал Волги й Дону з Каспієм мав замкнути Москві дорогу на південь. Смерть старого везира не дала здійснитися його намірам.

Зате спокій в Україні сприяв новій силі, Запорозькій Січі.

Концепція князя Байди - Вишневецького знищити кримський ханат і до рук українського козацтва прибрати іншого васалю Туреччини — Молдавію, не знаходила офіційної підтримки Турецької Порти. Хоч Сулейман міг своїми полчищами в зародку знищити Запорозьку Січ, проте він залишив ці турботи польському королеві, який заносив скарги на турецького хана й проти Вишневецького був безпомічний... Зрада волохів привела до загибелі Дмитра Вишневецького, але Запорізька Січ твердо закріпилася на Дніпровому Низі, оволоділа широкими, незайманими степами і стала на захист українського народу не тільки лицарською мужністю, а й сміливими ділами та політичними плянами.

Антін Кущинський

КОЗАЦЬКА СЛАВА ГЕТЬМАНА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА САГАЙДАЧНОГО

(Святочне слово на Великому Концерті для вшанування пам'яті Гетьмана Петра Конашевича - Сагайдачного, влаштованому старанням Т-ва «Бойківщина» та Станицями УВК чч. 2 і 19 в Чикаго 3 грудня 1972 р.)

Минуло 350 років з дня смерті Гетьмана Запорозьких Козаків Петра Конашевича - Сагайдачного, смерті козацької, бо помер від ран, що дістав на полі слави в бою проти турків... Три з половиною століття, але пам'ять про нього не тільки не меркне, а ще яскравіше згадується і не тільки в піснях. Його згадують українці не лише на чужині — у вільному світі, але пам'ять про нього непереможно воскресає і там — на Рідних Землях підневільних.

Ще в 1943 році теперішній Отаман Станиці УВК в Австралії ч. 17 Сотник Микола Висоцький, перебуваючи в рідному селі Конашевича — в Кульчицях на Бойківщині, легко дізнався від тамошніх селян місце, де жила колиш родина українського шляхтича Конона, що з неї походив Петро Конашевич. Це було тоді громадське пасовисько, а на ньому був горбок обведений знищеним парканом, а в тій загорі стояв похилий дубовий хрест. Такі сліди тоді лишались після знищених віками й природою будинків Конашевичів. А тепер помімо урядових перешкод бойки — громадяне с. Кульчиць та околиць ставлять в тому селі пам'ятник своєму землякові славному Гетьманові Сагайдачному. Мало того: читаємо в часописах, що під тиском громадськості плянується встановити пам'ятник Сагайдачному і в Києві, але не на видному місці, не на площі, бо влада забороняє, а на подвіррі колишньої Петро - Могилянської Академії, щоб той пам'ятник бачило поменше людей...

Згадують Сагайдачного в усіх усядах, бо українська нація шукає за відродженням своєї традиційної сили в

ці нестерпно вже тяжкі часи. Тому починаємо звертатись до джерел минулої нашої слави й волі. Починаємо відновляти хоч поволі, як лише можливо, все те, що раніше приносило нашому народові честь і перемогу за лихих часів. Тому згадуємо і те, що ореолом слави оповиває і пам'ять Гетьмана Петра Сагайдачного, а саме — українську традиційну мілітарну силу — Козаччину, якою керував у ті часи той титан, що народився на Бойківщині.

Щоб змогти вірно зрозуміти і належно оцінити велич Сагайдачного, слід згадати ту дійсність, на тлі якої провадив він багатогранну діяльність. Це були часи, коли Україна перебувала після понад столітнього спустошення Київщини, Поділля й Галичини татарами та турками. Це були часи після Люблінської унії 1569 року, коли Україна стала частиною Польської держави, а українці були її підданими. Це були часи, коли на тлі української нації горяче відбивалися наслідки Берестейської унії 1596 року, яку поляки вважали засобом для спольщення українців, а Петро Конашевич - Сагайдачний, як православний, мусів те палко переживати і на те реагувати... Нарешті, це були часи після поразок поодиноких козацьких повстань проти поляків і суворих покарань поляками козацьких провідників... Та дійсність поставила перед українською нацією питання: чи бути їй на своїй землі чи перестати існувати?..

Петро Конашевич народився 1570 року в сім'ї українського православно-го шляхтича в с. Кульчицях Шляхотських на Самбірщині. Вчився в Ост-

розькій Академії і потім подався на Запорозжя. Там козаки прозвали його Сагайдачним, бо він цілю орудував луком і все мав при собі сагайдак зі стрілами. Те прізвисько так до нього пристало, що навіть переважає й досі над його родинним назвиськом. На передні ряди він висувається аж в останні роках свого життя, коли став Гетьманом Запорозької Січі та уславився морськими й сухопутними походами проти татарів і турків.

В морських походах він здобув м. КАФУ в Криму, знищивши там 14 тисячну залого. Погромив татарів на ПЕРЕКОПСЬКИХ степах, навівши жах на цілий Крим. Зруйнував кілька великих турецьких міст в Європі й Азії: ВАРНУ, ПЕРЕКОП, КІЛЮ, ІЗМАЇЛ, СИНОП, ТРАПЕЗУНД та інші. Спалив околиці СТАМБУЛУ (Царгороду) турецької столиці, двічі погромивши турків. При всіх тих нападах визволив кільканадцять тисяч невільників-бранців. Тут треба підкреслити, що ті мор-

ські походи на турецькі міста були ланками в ланцюзі боротьби тогочасної Європи проти магометанської експанзії.

Конашевич-Сагайдачний як полководець був чоловіком великого духу, сам шукав небезпеки і легковажив життям для досягнення своєї цілі, в бою був першим, а коли доводилось відступати — був останнім. Був проворний, діяльний, в таборі сторожкий, мало спав, не любив розпещеності, не пиячив. На нарадах був обережний в розмовах і маломовний. Суворий проти козацького свавільства і карав козаків навіть смертю за провини.

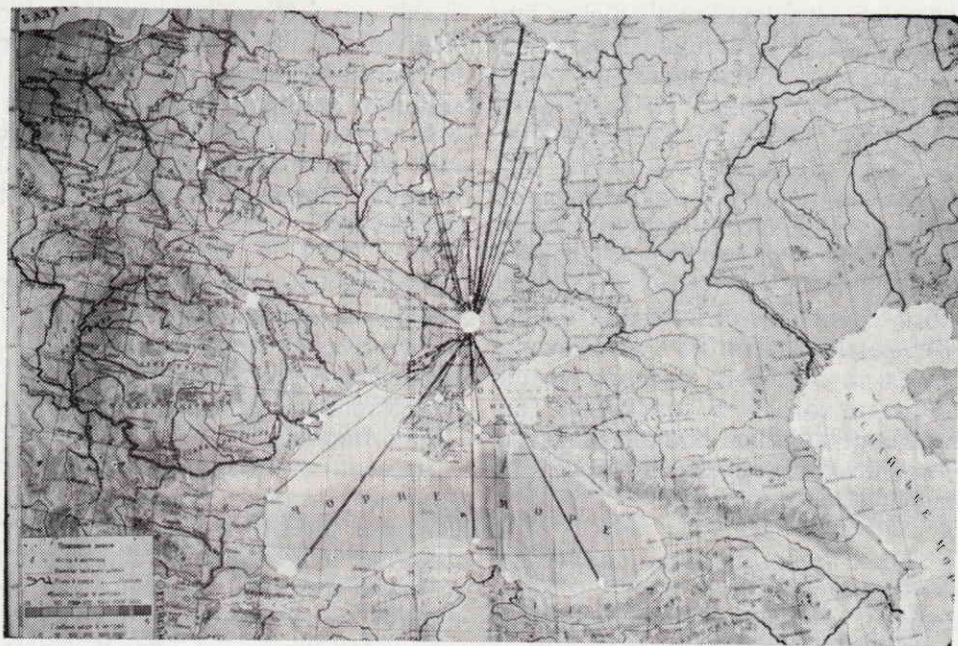
Був він розважним, глибоким політиком, що зумів поставити Козаччину на службу загально-народнім справам та зробив з козацького війська опору для національного українського життя. Досягнув він цього не лише, як видатний полководець - Гетьман козацький, але і як вдалий дипломат, хоч і підвладний тодішнім польським обставинам. В тій своїй дипломатичній візії він мав дві великі цілі. Він стремів піднести підупалий дух серед козацтва, та кількісно поширити ті відроджені козацькі сили. А одночасно він мав за ціль — якнайбільше ослабити Польщу.

Знаючи, що Туреччина запише всі козацькі походи на рахунок Польщі, подбав, щоб цей рахунок випав якнайбільший, щоб Туреччина, тоді сильна і велика, била Польщу і її знесилила. Ті міркування Сагайдачного здійснилися. Польща ж через небезпеку для себе мусіла запобігати ласки у козаків, бо знала, що без них не дасть ради ні з турками ні з татарами. З того користав Сагайдачний для першої цілі. Козацтво множилось, як гриби по дощі. Під Сагайдачним стало 50 тисяч добре зорганізованого й вишколеного війська. Хоч той розріст козацької сили був сіллю в очах польських магнатів, але вони стримувались дразнити козацтво, що стало для Польщі потрібним ще й в московській аванту-

рі задуманій королем Жигмонтом. Він хотів відбити до Польщі Смоленщину й Новгородщину та посадити свого сина королевича Владислава на московський престіл. Тоді Сагайдачний по довгих проханнях, намовах і обіцянках з боку королевича виступив йому на допомогу з добірним 20-тисячним козацьким військом. В тому поході через Сіверщину Сагайдачний заняв міста: ПУТИВЛЬ, ЄЛЕЦЬК, ЛІВЕНЬ, ЛЕБЕДИН, ШАЦЬК, КОЛОМНУ, СМОЛЕНСЬК, КАЛУГУ. Московське військо не могло опертися його походів. Вже недалеко МОСКВИ московське військо старалося не допустити козацького війська до злуки з польським, але Сагайдачний розбив

Москвою вигідніший для неї мир, хоч і не зуміла належно скористатись з тих усіх успіхів.

Але замирившись з Московією, польський уряд вислав в 1619 році свого гетьмана Жолкевського з комісарами і військом на Україну, жадаючи, щоб козаки зменшили своє військо до трьох тисяч, на море більше не ходили, човни попалили і таке інше, а в противному разі погрожували козакам війною, якої Сагайдачний, врахувавши обставини, не хотів. Умову було підписано, комісари відїхали, а Сагайдачний поїхав на Січ — про око палити козацькі чайки й доносив урядові, що попалив. Але це не в перший раз їх було «попалено», а вони все

Мапа походів Гетьмана Сагайдачного

москалів під проводом князя Волконського під самою Московією і на урочистій авдієнції передав королевичові захоплених московських комендантів та перехоплених в дорозі до Криму московських послів. Завдяки всьому тому Польща змогла заключити з

були та й були. Козаки погодились на умови комісії, бо були певні, що не будуть їх виконувати.

Сагайдачний виїхав до Києва, сподіваючись, що скоріше чи пізніше Польщі знову буде потрібна допомога козаків і польський уряд тому не ви-

магатиме дотримання прийнятих умов. А тим часом взявся за справу, що завдавала польському уряду болючіший удар ніж турецькі скарги на «свавілля» козаків.

Гетьман Сагайдачний був гарячим прихильником української культури. Разом з запорізьким військом вписався до Київського Православного Богоявленського братства і взяв участь у створенні школи, що пізніше стала Петро - Могилянською Академією. Збройна підтримка з боку козацтва значно зміцнила позиції братства і сприяла посиленню його культурно - освітньої діяльності. Під покровом Сагайдачного Київ став знову тим, чим був раніше, а саме осередком культури й цивілізації. Київ - Печерська лавра зорганізувала в себе не лише школу, але й друкарню і лаврські видання почали розходитися по цілій тодішній православній світі. До Києва переїхали найкращі представники українського письменства й науки. Тоді ж у Києві, і знову ж таки під протекцією Сагайдачного, відбулося в 1620 році відновлення ієрархії Православної Церкви, не питаючи згоди польського уряду. Єрусалимський патріярх Теофан висвятив на Київського митрополита відомого вченого ченця Йова Борецького та 5 єпископів. Так Сагайдачний добився відновлення вищої української ієрархії, що її не було від Берестейської унії.

**

В 1620 р. турки побили польське військо під Цецорою, а в 1621 р. знову велика турецька армія рушила на Польщу. Поляки не мали виглядів на перемогу а тому просили в козаків помічі. Гетьман Сагайдачний погодився дати ту підтримку але при умові, що польський уряд приобіцяв призначити і затвердити по існуювавшому тоді праву «патронату» нову ієрархію Української Православної Церкви, припинить усякі утиски над православними й дасть козакам певні права. Так

Сагайдачний пішов під Хотин, і з 41.500 козаками та 22 гарматами. Після кривавих боїв, 8 жовтня 1621 р. прийшло до замирення, бо козаки перемогли, завдавши туркам великих втрат. Тут був важко поранений Сагайдачний і від тих ран помер 20. квітня 1622 року, оплакуваний всією Україною. Поховано його в братській Богоявленській церкві в Києві на Подолі, але його гріб знищено за часів пізнішої московської влади при перебудові церкви.

**

Ім'я визначного полководця Війська Запорозького Гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного було на устах усієї Європи, він бо своїм військовим хистом урятував християнський світ від мусульманського поневолення. Тодішня світова преса містила великі портрети українського козацького вождя і похвальні пєани на його честь. На його пошану відбувалися врочисті бенкети в Римі, Парижі, Мадриді, Варшаві та в інших столичних містах.

**

В особі Петра Конашевича - Сагайдачного маємо приклад славного бойка, по місцю його походження, але вірцевого соборника, що жив для всієї України і за її волю, славу, честь і долю боровся.

Знаменитий полководець, що в походах на татарів і турків обкурив мушкетним димом навіть мусульманську столицю, а походом на північ дійшов до самої Москви, нагнавши жах тому ворогві, щоб пам'ятав, що козацька сила, коли встане, то буде непереможною вже на віки.

Знатний свого часу дипломат - політик у зносинах з пануючою тоді Польщею, підготував Україну і її козацьку силу до того здвигу, що потім стався за Гетьмана Богдана Хмельницького.

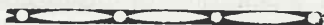
Нарешті, Сагайдачний є найавтори-

тетніший історичний приклад оборонця праатьківської віри православної.

Ось ті риси провідника для воскресення України, що їх потребує наша нація в сучасну епоху занепаду єдності на еміграції та тяжкого гніту під

чоботом окупанта на Рідних Землях.

Образ Гетьмана Петра Конашевича - Сагайдачного, що нам дала слава Гойківщина, з його ідеєю відродження Козаччини є на сьогодні дороговказом для нашого національного життя.

Мгр. Лев Вербинець

СУДІВНИЦТВО І КАРИ НА ЗАПОРІЖЖЮ

Зазначена тема торкається судівництва і кар на Запоріжжю в часі 300-літнього існування. Певна кількість запорожських судових актів, які збереглися в пошкодженому стані, є документальними джерелами в тій ділянці науки. Ці документи опублікували А. Скальковський, А. Андрієвський і Дм. Яворницький. Найранішим дослідником життя на Запоріжжі були Г. Боплан і Л. Ласота. З тих авторів, що докладніше торкалися судівництва й кар на Запоріжжі, або оригінально підходили до цього питання було трьох: Д. Яворницький, А. Оський й проф. М. Слабченко. Крім згаданих джерел лишилось небагато народніх переказів і пісень, але з них мало можна скористати, як з достовірного й наукового матеріалу до опрацювання згаданої теми.

I.

Цікавим для нас є питання, — чи був писаний закон на Запоріжжі, й чи запорізькі козаки правувалися виключно звичаєвим правом? Очевидці запорізького життя на це питання дають згідливу відповідь. Писаних прав і законів — каже Рігельман — у них не було, а керувались і судились вони за своїм давнім звичаєм, словесно й так, як давно в них бувало. Або, як підтверджує М. Мишенський, «Права вони мають по старому їх звичаю на самих словах, а на письмі прав ніяких не роблять». Також Скальковський твердить, що запорізьке судівництво

основувалось на звичаях з давня прийнятих і, що ті звичай-закони в них строго виконувалися. Проф. Слабченко в своїй монографії про «Соціально-правну організацію Запорізької Січі» розрізняє три етапи в розвитку запорізького права й зазначає: I. період окремих вироків — процедентів (до 1648. р.), II. період, коли на підставі процедентів витворилися звичай (від 1648. р. — 1709) й III. період, коли записувано деякі судові рішення й ухвали козаків (від 1709. р. — 1755 р.). Життя запорізьких козаків було наповнене безнастанними війнами — походами, що й перешкоджало їм дбати про устрій внутрішніх порядків-законів.

II.

Другим з черги питанням є, хто виконував судові функції на Запоріжжі?

Кн. Мишенський про це говорить лаконічно, що «судить військова старшина».

Запорожець М. Корж про це розказує докладніше, і з його оповідання виходить, що найнижчою інстанцією був паланковий полковник, від якого в разі потреби позовники переходили зі справою до курінних отаманів (2-га інстанція), звідти до військового судді (3-тя інстанція), а коли позовники і там не доходили до задовільного полагодження своєї справи, то йшли аж до кошового отамана (4-а остання інстанція). Судові функції на Запоріжжі виконували всі названі ста-

ршини — від паланкового полковника аж до кошового отамана. Компетенція тих урядів-судів не була однаковою, хоч очеркнути розміри її для кожного з них не так легко й то на підставі згаданих джерельних матеріалів.

На спедіальну заувагу заслуговує уряд військового судді, який в життю Запоріжжя витворився пізніше, але з бігом часу набрав великої ваги в запорізькому правлінні.

Військовий суддя на Запоріжжі, під час неприсутности кошового отамана, ставав його заступником, — як твердить проф. Слабченко — виконував також обов'язки січового скарбника.

На військових суддів накладали важні дипломатичні доручення (наприклад, за часів кошового отамана Сірка, військовий суддя Багаченко їздив до Польщі провадити дипломатичні переговори з королем). В історії Запоріжжя згадуються випадки, що військових суддів посилали до петербурзького уряду в справі захисту запорізьких вольностей. Проф. Слабченко пояснює ці факти тим, що такі справи вимагали знання законів, а кому ж їх було знати як не суддям.

Судова компетенція кошового була необмежена, він мав право милування злочинців, — як свідчить Рігельман — кошовий отаман мав право «от смерті освободжати».

Боплян розкажує, що влада кошового отамана була необмежена, він мав право карати злочинців смертю, або сажати на пал, але це відносилось у часі походів запорожців.

Що до судової влади кошового, та військового судді, є думка, що вона не була одноособовою а колегіальною, що судили вони разом зі старшинами.

З історичних джерел виходить, що в запорізькому судівництві придержувались судових інстанцій і, і що вища інстанція вважала на постанову нижчої, — Корж наводить такий випадок, — що справа (позов) — почавшись у

паланці, була закінчена аж у кошового.

Перебіг судового процесу відбувся в цей спосіб: як два козаки між собою поб'ються, або один другому зробить шкоду й не можуть помиритися, то оба купують на базарі по колачеві та йдуть до паланки (паланкового полковника) позиватися. Там кладуть колачі на стіл, кланяються і викладають справу — спочатку потерпівший, а потім обвинувачений. Паланка посилає на місце вершників, щоби устійнити вартість шкоди — наколи жадання пошкодованого були перебільшеними, ті вершники давали своє заключення про вартість шкоди. Паланковий полковник намовляє сторони до мирової згоди, а коли це не мало успіху, то обох козаків відсилали на суд до курінного отамана, а коли позовники належали до різних куренів, то справу судило двох курінних.

Курінні отамани розглядали справу й уважали на присуд паланки, вони теж намовляли позовників до мирової а коли позовники не пристали на мирову, то курінні отамани запроваджували їх до військового судді, де справу розбірали від початку, а коли сторони й тут не погодилися, тоді він відсилав позовників з їхніми курінними отаманами до кошового отамана.

Кошовий, подібно, як попередні судді, — розбирав справу, намовляв позовників до замирення, а коли якась сторона не хотіла пристати на установлене ним рішення, тоді він заохочував її киями до замирення (від 50 — 100 кив).

Кошовий у судових справах був останньою інстанцією та видавав остаточне рішення. У справах карних, під час слідства, підсудних тримали в пущкарні, де умови ув'язнення були досить погані — арештанти терпіли голод і холод, а бувало й так, що мерли з голоду.

Ув'язнених у часі слідства брали на допити, при чому часом, уживали

й тортур — били батогами, наприклад, козак Швець помер від батоження).

Судова процедура на Запоріжжі знала й таке явище, як порука для підсудного й умовне засудження.

Не менш цікавим є степенування злочинів на Запоріжжі, чи інакше, розрізнення їх по степені важности.

III.

На це нема точних та ясних вказівок у джерельних матеріалах, тільки дещо можна устійнити з практики накладання кар за деякі злочини.

І так кн. Мишенський і Рігельман твердять, що найбільшим злочином на Запоріжжі уважалося вбивство козака козаком, а що далше — як читаємо в тих же авторів — великим злочином уважалося «безчоловічіє», а саме мужелоство і скотоложство (содомський гріх).

Але й не меншим злочином уважалося порушення дисципліни й субординації військової й погане виконання доручених справ.

Простих козаків карали за те, що підчас бою не виявляли мужности або в часі походу дезертирували, — пійманих дезертирів карали смертю.

Цікавим є те, що на Запоріжжі, не тільки карали злодіїв, але й тих, що переховували або купували крадені речі. Тільки в тій формі можна дати відповідь на згадане питання.

IV.

Які кари примінювано на Запоріжжі й яка була їх ціль?

Кари на Запоріжжі були різноманітні, відповідно до поповненого переступства, а цілком кар було не допустити запорізьке товариство до злочинів.

На Запоріжжі широко примінювали кару смерті, а приймаючи поділ видів смертної кари після способу виконання, — то можна розрізняти смертні кари на прості й кваліфіковані (зв'язані з продовженням мук).

На Запоріжжі простий спосіб вироку смерті виконували через повішення, а саме: 1. саджали засудженого на

коня, вішали до дерева — потім били коня, кінь тікав, а злочинець зависав, — вішали вділ головою й 3. вішали таким за ребро. (Під кінець існування Січі цього способу не вживали).

Давнім способом смертної кари було топлення й запорожці широко цей спосіб практикували. Акт топлення переводили в цей спосіб, що злочинцеві вязали руки й ноги, саджали до мішка, насипали там піску й каміння, а деколи зашивали з ним пса, гадюку й інші погані звірята, і так кидали на глибоку воду. Кара смерті через відрубання голови практикувалася на Січі під кінець її існування й то під впливом Москви.

Тепер, щодо кваліфікованих способів смертної кари, то найстрашнішою карою було саджання злочинців на палі, ще була кара давня і про неї згадує Бошпан, Рігельман і Корж. Можливо, що цей спосіб кари перейшов до козаків від татар і цей рід кари смерті переникає й до Московщини за так званого смутного часу.

Згідно з Литовським статутом (1583 р.) примінювано цей кваліфікований рід кари за поранення або вбивство.

Паль, це був дерев'яний хрест на 6 аршин, і більше, високий, на горі залізний шпиль аршин зо два, на який саджали злочинця, так, що цей шпиль виходив злочинцеві аж в потилицю; посаженого залишали на палі, доки він не висок, як сушена риба.

З оповідання козака Коржа виходить, що посаджений злочинець крутився на всі сторони, бо посаджений на палю довго мучився, з кількох днів був живий на палі, просив води, але ніхто під загрозою кари смерті не смів йому цього зробити.

Другим кваліфікованим способом кари смерті було закопування живцем у землю.

А. Д-ський згадує, що цю жорстоку кару смерті мало примінювали на Запоріжжі та що в останніх часах існування Січі її зовсім не практикували.

Цей рід кари смерти примінювали до вбивників, яких живцем закопували під могилою вбитого-замордованого.

Третім способом примінювання кваліфікованої кари смерти було забиття киями. Засудженого злочинця прив'язували до стовпа на майдані, а біля стовпа ставили мід, горілку й інші наптки, та клали колачі і кілька вязок кийв. Прив'язаного злочинця — прохожі козаки — наперед поїли й годували, а потім били немилосердно киями (Були злочинці, які витримували кількадедне биття киями).

Звичайно засуджені злочинці вмирили під сильними ударами. При биттю запоріжці звичайно приговорювали: «Оце тобі, такий сину, щоб не крав, не мордував і інше».

На забиття киями засуджували за такі злочини, як мужеловство, скотоловство, рецидивістів-зłodіїв та за спілку зі зłodіями. На Запоріжжі функцію ката виконували ув'язнені злочинці, або полонений татарин, бо ніхто з вільних козаків не хотів тої функції виконувати.

Смертні кари на Запоріжжі виконували при шляхах і далеко від осель.

А. Д-ський розказує: коли засудженого на кару смерти вели на місце страти, то дзвони дзвонили, як по помершому, і його супроводив священик з хрестом та орхестрами; по дорозі кілька разів зупинялися, священик читав Євангелію і відправляв літію а засуджений підходив і нахилив голову під неї.

Припускають, що така урочистість відбувалася не часто.

В часі свят і постів смертних вироків не виконували, — бо тут відіграв велику роль релігійний характер Запоріжжя.

V.

Другорядними карами на Запоріжжі були кари на тілі, які мали за ціль завдати фізичний біль злочинцеві.

Самі кий були знаряддям досить не-

безпечним, — бо підчас биття киями, злочинці вмирили.

Цей рід кари був широко примінюваний, про неї говорили на Запоріжжі, що, як сім разів ударять, то вже хліба не їстимеш.

Киями били за різні провини, і так, — проти майна, моралі (скакання в гречку), й дезертирство. Наприклад Ногайця за вчашання до паламарки поставили до стовпа й так сильно побити, що він після того занедужав і незабаром помер. Мабуть так кінчалися частіше.

Биття киями практикували деколи й в справах цивільних, коли позовники не хотіли погодитись на рішення кошового отамана. Кари каліцтвом (відтинанням деяких частей тіла) на Запоріжжі не практиковані, але такий рід кари був широко примінюваний на заході Європи.

Іншими, вже підрядними карами були прив'язання до стовпа, або прикуття до гармати, — їх примінювали на Запоріжжі за менші провини, скеровані були головно проти честі підсудного.

Ті кари примінювано до збанкротованих боржників, — яких через тижень тримали прикутих до гармати, доки, не знайшовся ручитель, який поручив би за їхні борги.

З дальших способів кар на Запоріжжі треба згадати ще кари на майні й кари церковні, (останні мали форму — ціль — публічного каяття).

Такі кари частіше примінювано в паланках а в коші менше. Ті два роди кар розвинулися при кінці існування Запорозької Січі.

V.

Переглядаючи роди кар на Запоріжжі, доходимо до твердження, що кари на Запоріжжі були жорстокі, та не було в'язниць.

Запоріжці зі злочинцями кінчали скоро — убивали, бо Запоріжжя був в своєму історичному існуванні військовим обозом — лицарським орде-

ном, — й не мали часу з ними довго цяцкаться, бо безустанні війни — походи були головною ціллю запорізького козацтва.

Тільки такі жорстокі кари в тих часах могли вдержати порядок на Запоріжжі і допровадити до тої славної могутності й лицарських подвигів у війнах.

Одним словом, Запоріжжя своїми твердими звичаями — законами виховало на протязі свого існування багато славних лицарів, які записані золотими буквами в нашій історії.

(«Батьківщина» ч. 26, рік 1946. Ріміні — табор).

Примітка. Прочитавши цю статтю з описом суворих кар, які практикувались на Запоріжжю, мимоволі приходить згадати, що те діялось за таких же суворих часів і обставин для життя нашого лицарського ордену, що й було причиною встановлення таких кар. Однак, треба зазначити, що на Запоріжжю ті суворі кари були значно «слабші» ніж в країнах Західної Європи, навіть в сусідстві до Українських земель. Там «інквізиція» по в'язницях з їхніми тортурами, палення живих людей і т. д. були неімовірно жорстокіші.

Редакція «У. К.»

Мгр. Михайло Брик

КИМ ЗАСЕЛЕНО ХОРТИЦЮ ПІСЛЯ ЗРУЙНУВАННЯ СІЧІ?

(Починуючи до історії голляндсько-українських взаємин)

Зруйнувавши Запорозьку Січ, «прибравши к рукам» Україну, цариця Катерина II пороздавала пребагаті й безмежні українські степи своїм поплечникам. Але з цього не багато було користі, бо хто хотів оселятися в степах, щоб стати кріпаком московського пана? Постає проблема робочих рук і тоді вирішено в Петербурзі — спровадити чужинців з Європи.

Післанці й агенти Петербургу писали в своїх рапортах: «В околицях Данцигу знаходиться багато протестантів — менонітів голляндського походження, яких можна б спровадити до поселення на Диких Полях України».

І так в 1787 році цариця Катерина II підписала декрет, яким гарантувала різні вигоди новоприбулим колоністам-поселенцям. Привілеї були досить значні, бо голляндське ім'я мало свою славу, а Голляндія тішилась в Петербурзі доброю славою ще з часів царя Петра I, який вчився в Амстердамі кораблебудування і потім спровадив в Московщину значне число голляндських фахівців, які себе повністю виправдали. Голляндці збудували мор-

ську флоту нової імперії, вони також накреслили пляни нової столиці Петербургу і будували справжні порти.

За панування царя Петра I прибуває в Московщину все більше голляндців. Це були переважно дорадники царя в господарських і військових справах. В московському воєнно - морському лексиконі ще й тепер зустрічаються голляндські терміни. Московський віцеадмірал — голляндець Кройс (уродженець села Фрізенфеен в пров. Оверайзель) збудував 800 км. шляху з Москви до Вороніжа й заклав у Вороніжі великі кораблебудівельні варстати, в яких збудовано перші модерні кораблі московської флотії, які виїшли в Чорне море.

Та фахове знання голляндців використовували не тільки москалі. Гетьман України Богдан Хмельницький, а потім і гетьман Іван Виговський за намовою Юрія Немирича, а передтим і полковника Станіслава Мрозовицького - Морозенка, що студіював в Голляндії, (Юрій Немирич студіював на університеті в Лейдені, а С. Мрозовицький на Фризійській Академії в мі-

сті Франекері) знали устрій Недеерландської держави, пробували перебудувати Козацьку Державу на той зразок. У гетьмана Івана Виговського і гетьмана Петра Дорошенка в затяжних частинах що склалися з чужинців, служили голляндці і фризійці. Гетьман називав їх «серденятами». Вони служили йому вірно за річну платню.

Голляндські меноніти з околиць Данцігу (Гданська) радо прийняли пропозиції цариці Катерини II. Вони вже більше сотні років перебували в Прусії втікаючи туди від релігійних переслідувань в Голляндії. Тут вони розбагатіли. Податками відкуплювалися від військової служби. Помимо свого пруського горожанства вони тільки за деякими малими виїмками, які перейшли до Євангелицької Церкви, залишилися вірними менонітській науці.

Отже заможність чужинців колола очі прусакам. Починаються інтриги і підносяться голоси, щоб меноніти повнили військову службу. (А треба знати, що їхня віра забороняє носити їм зброю). Як спасіння для них було запрошення цариці Катерини II поселитися на родючих землях України. Вони посилають туди своїх делегатів на оглядини, які повертаються з найкращими враженнями.

Перші меноніти — голляндці прибувають в Україну в 1788 році. Їм видано царські грамоти, які запевняли свободу релігії, звільнення від військової служби на «віки вічні», звільнення від праці для держави, звільнення від всяких податків на перші десять років, вільний вибір професії й набування необмеженої кількості землі, право спадщини.

Автохтонне населення України вважало пришельців - колоністів німцями. Князь Потьомкін перших колоністів поселив на острові Хортиці. Це й про них казав Тарас Шевченко:

А на Січі мудрий німець
Картопельку садить...

Поселилися перші колоністи в землянках. Життя було важке, бо всяке устаткування пропало в дорозі. Але вони взялися до праці з відомим голляндським завзяттям. Закріплюються на острові Хортиці й спроваджують своїх рідних і близьких. У 1796 р. є їх вже на Хортиці 423 родини. За час 1803-1835 р. в Україну прибуває тисяча нових родин. Другою колонією є оселя Молочна. З Хортиці й Молочної поширюються вони по всій Україні.

Перед першою світовою війною в Україні було коло 100.000 населення що могло документами доказати своє голляндське походження. В основному знаходилися вони в Катеринославщині, Херсонщині, Харківщині і в Криму. Деякі меноніти помандрували поза межі України, в Сибір і на кордони Китаю. Вони керувалися засадою: «Зносити спільно життєві вигоди і труднощі, будьте одно в вірі і економії». Цю засаду меноніти пильно берегли й при дружній співпраці добивалися великих успіхів. Виростали нові села, що залишалися в тісній зв'язці між собою. Кожне село нараховувало 30-40 дворів, мало свою школу, яка разом служила за дім молитви. Вони швидко зорієнтувалися в кліматичних умовах і почали насаджувати сади та взагалі дерева, щоб зберігати вологість землі. Чорнозем родив казково. Як допоміжну ділянку вони розвинули вівчарство. Славний жовтовухий баран і голляндські корови з України вважалися довгий час найкращими в Європі.

Провідник Йоган Корніс

Великим і славним провідником менонітів в Україні був Йоган Корніс. Народився він тоді, коли перша група менонітів прибула на Україну, а помер 1848 р. Основним його бажанням було запевнити своїм дорогим братам менонітам добробут. Підставою того, на його думку, є невтомна праця і він підсилював організованість менонітів до того, що можна бу-

ло заставити до праці тих, які не бажали працювати. Він модернізує хліборобство. Основує робітні сільсько-господарського приладдя. Організує забезпечення - асекурацію проти вогню і інших стихійних нещастя як: град, посуха, повінь і т. п. Завдяки тому менонітські колонії почали не звичайно багатіти, а авторитет його виріс. Коли цар Олександр I відвідував колонію Молочну, то сказав між іншим таке: «Якщо Корніс бажає, то можу його ще сьогодні іменувати Генерал Губернатором».

Але Корніс того не забажав. Він волів бути і залишився братом між своїми. Волів мати свій моральний авторитет, як авторитет чужого титулу.

Голляндські меноніти в Україні, як і голляндські колісти в Південній Африці виказували великий природний приріст. Збільшення їхнього числа приводить до зубожіння і пролетаризації. Уже в половині XIX ст. вся **у**правна земля, признана колись голляндцям, належить невеликому числу землевласників. А більшість працює у них, тобто в тих заможних хліборобів, як робітники або ремісники.

Йоган Корніс починає боротьбу проти пролетаризації менонітів. Йому вдається провести в життя ухвалу, силою якої кожна громада виділює якусь кількість землі у резервний фонд. З того фонду орендується наділи для безземельних. Коли вже набралася більша кількість незаможників тоді при допомозі громад організували для них нові колонії, закупаючи спільно землю.

Промисл і банки

Брак хліборобського приладдя і машин змушує менонітів організувати виробництво їх на місці. І так з невеличких майтерень згодом вирости могутні підприємства. Приміром, фабрика фірми А. КООП в Олександрів (Запоріжжя) виробляла річно 15.000 косарок, 3.000 молотілок, тисячі плугів і іншого знаряддя. Крім того вар-

то ще згадати такі менонітські фабрики-заводи: фабрика братів Кляссен в Мелітополі, фабрика Я. Віллемса в Молочанську, фабрика В. Дейка в Міллерово і будівельна фірма парових млинів НІБУР і Ко.

Та не лишень виробом машин займалися голляндці в Україні. Вони були теж солідними банкірями. А крім того Йоган Корніс поклав основу шовківництва й переробки шовкового волокна. Використовуючи пригоже підсоння для плекання дерева — морви, він розвів шовкопрядку, а для доповнення він заохочує плекати льон і коноплі. І так постають ткацькі підприємства. З ощадностево-кредитових кас постають пізніше солідні банки.

Школи і суспільна опіка

Тоді коли в царській імперії панувала неграмотність, то меноніти не знали неграмотности. В усіх їхніх селах були школи вдержувані на власний кошт. Шкільний будинок був разом місцем молитви. За початковими школами пішли середні школи, яких було 20. Всі ці школи отримували меноніти власним коштом. Для здобуття вищої освіти посилали меноніти своїх дітей за кордон. Плекали вони мистецтво, але тільки для церковного вжитку. Мистецтво не має чисто голляндського характеру, бо перебуваючи в Пруссії, підпали вони вже були під **н**імецькі впливи. В церквах вживали вони вже німецьку мову, а тільки в дома говорили староголляндським наріччям. Тому голляндський пастор Фляйшер ще в 1922 році міг порозуміватися з біженцями менонітами по голляндськи.

Господарність, працьовитість, культура і освіта спричинились немало до того, що голляндські села на Україні втішалися загальною пошаною. У них не було відомим ані пияцтво, ані злодійство, ні жебрання. Старі віком та інваліди користувалися громадською опікою. В колонії ТІГЕ був Інститут для глухонімих. Біля Запоріжжя бу-

ла лікарня для умово - хворих — надзвичайно вивінувана. З Голляндією утримували вони зв'язки по релігійній лінії. На потреби місіонерської праці складали вони щорічно 30.000 гульденів. Це перед 1914 роком була величезна сума гроша.

Нешастя починаються

За сто років перебування менонітів на Україні, царська влада почала забувати про надані їм привілеї. Зокрема почали вимагати від них військової служби. В 1870 році вийшов царський указ, щоб меноніти повнили військову службу. Та меноніти рішили емігрувати до Америки. Тоді цар зміняє указ на новий. А саме, щоб меноніти на свій кошт виконували лісрубську працю.

Але справжнє нещастя починається від 1914 року. Царська Росія почала війну з Австрією і Німеччиною. Чорна сотня дивиться на них як на зрадників Росії. Зокрема тому, що вони не відбувають військової служби. І щоб зарадити тому лихові, меноніти вдаються до Голляндського уряду за допомогою. Двох голляндських парламентаристів: Абрагам Койпер і проф. К. Ліндеман починають робити заходи перед російським правительством через російську амбасадку. При тому вони використовують дисертаційну працю др. Феліції Шпер, яка промувалася на доктора на Амстердамському Університеті. Др. Феліція Шпер походила з України і зробила промоцію в Голляндії в 1913 році. Була сама меноніткою. Отже вище названі панове, вибирають з її книжки прізвища тих голляндців що жили в Прусії і добиваються до того успіху, що царський уряд признає тих менонітів голляндцями і не змушує їх більше повнити військову службу. А тим самим звільнює їх від підозріння, що вони є німцями і мають симпатії до німців, так, як то представляла Чорна сотня.

З постановом Української Держави,

меноніти вважали що прийшла також і для них воля і певність їхнього майна і майбутнього. Вони перші привітали створення Української Центральної Ради, й перші отримали її подяку за привіт. Пізніше загарантував їм свободу визнання і гетьман України Павло Скоропадський. Але Українська Держава народжувалася у боротьбі з жорстокими ворогами і внутрішньою анархією. Большевицькі й денікінські банди граблять населення, граблять і менонітів. Горять менонітські села. Урожайні поля переминюються в пустелі. Банди забирають багато жертв, гвалтують жінок і дітей нещасних менонітів. Не зважаючи на заборону релігією носити зброю, частина менонітів хватає за зброю щоб боронитися. Але проти переважаючих сил ворога не встоялись українські дивізії, не встоялись і меноніти. Все ж таки частина їх вирвалася за кордон. Багато з них загинуло від переслідувань і тифу, а також від голоду в 1921-22 року. Після опанування України червоними окупантами, американській менонітській організації вдається вирвати живими з України 20.000 осіб, а залишенцям пробують допомагати.

В часі НЕП положення їхнє дещо покращало. Вони зорганізувалися в Менонітський Хліборобський Союз, який одначе не міг спокійно провести в життя своєї праці.

В 1926 р. в Москві відбулася менонітська конференція, яка прохала советський уряд дати їм свободу релігії, можливість будування церков, спровадження Біблії з поза кордонів і звільнення від військової служби. Уряд на ці прохання відповіді не дав, а розпочав переслідування: розкуркулення, розкулачення, заслання в Сибір. Це була ясна відповідь червоних можновладців. За не ставлення до вій-

ськової служби грозив розстріл і в'язниця.

Тоді меноніти вирішили провести демонстрацію, якою мали надію зробити враження коли не на московський уряд, то бодай на вільний світ. Вони вирушили тисячами до Москви, домагаючись паспортів на виїзд за кордон. І сталося чудо — 6.000 менонітів отримали дозвіл на виїзд до Німеччини, залишаючи в СРСР все їхнє майно. Але їхні оповідання про життя в «советському раю» замкнули шлях до волі їхнім братам. Кремль припинив дозволи на виїзд. Від того часу залізна заслона закрила вістки про них. Багато голландських менонітів поділило долю українського населення, вмираючи від голоду 1932-33 років, багато розкуркулених загинуло в таборах Сибіру. А хто залишився в живих той старався в часі другої світової війни виїхати на захід до Євро-

пи, а звідси емігрувати в заморські краї.

(Зауваження: Меноніти краще знані в Голляндії як ДООПСХЕЗІНДЕ. Назва меноніт — меноніти, пішла від їхнього основника і організатора Менно Сімонса, який проповідував в Фризії. Звідси поширилася їхня віра не тільки на Голляндію, але також поза її межі. Тепер належать до неї не тільки голляндці чи фризійці, але й інші національності).

Бібліографія

F. Dekkar. "Voortrekkers van Oud Nederland". Amsterdam 1938.

T. O. Hylkema. "De Doopsgezinde gemeenten in Rusland". 1920.

C. Krahn. "De Doopsgezinde in Rusland tot in den tegenwoordigen tijd" 1933.

Dr. Felicia Szper. "Nederlandsche nederzettingen in West-Pruisen gedurende den Poolschen tijd,.. Amsterdam 1913.

Варфоломій Єфтимович

«ВІЙСЬКО ЙДЕ!»

З книги В. Євтимовича під цим заголовком (Львів 1937 р.) подаємо уривок з опису Установчого Українського Військового Віча в Києві 9 (22) березня 1917 р.

Для кращої характеристики тих настроїв, що панували на вічу, та причин, з яких ті настрої впливали, варто подати пару епізодів-ілюстрацій до них.

Закінчуючи своє програмове слово, я, як голова закликав присутніх, щоб належно зрозуміли та належно оцінили історичу вагу хвили, на яку чекала Україна від часів Мазепи — закликав до найширшого здійснення-використання тих можливостей — необмежених, які принесла революція і, в першу чергу — до створення українського національного війська, яке стане на сторожі здобутків революції. Бо, хоч

московського царя тепер і нема, але залишилися московські «царенята» — всякі Струве, Мілюкови й українські зрадники, як Анатоль Савенко, Віталій Шульгін та інші, імя яким легіон. Вони, що ще перед війною закликали царський уряд до безоглядної боротьби з українством, ніколи не погодяться добровільно на те, щоб український нарід жив по своїй волі! — Горе буде Україні й ганьба всім нам, коли не використаємо щасливої нагоди, яка приходить раз на сотні літ. Наше завдання — утвердити українському народові державну волю на його землі, а собі — придбати невимірущу славу! За-

клик свій я закінчив знаменитим віршом Олеса «Три менти»:

**Тихше, тихше... Ходять звірі...
П'ють народню кров вампіри...
Гей, до зброї! Бийте в дзвони
Будьте смілі, як дракони!
Всіх гукайте! Всіх скликайте!
Хай гудуть, як громи, дзвони!
Хто там ззаду? — Кулю гаду!
Хто там ззаду?!**

Ніколи в житті, ні раніш, ні потім, не віддавав я з такою силою та з таким надлюдським натхненням цієї улюбленої поезії! Та й чи є яка інша поезія в світі, як ці «Три менти» Олеса, що з такою силою-патосом могла б віддати революційне напруження, закумуляоване тоді на вічу?!

Настрій авдиторії підноситься до найвищого степеня, коли після цього заклику, на знак поручника Міхновського, хор гремить «Ще не вмерла». Оклики «слава» — здавалося — зірвуть стелю. Одного слова вистарчило б на те, щоб усю цю кількатисячну масу післати на смерть за Україну.

І от, в цю хвилю незабутню, ледви вщухло-вляглося захоплення, як виступає М. Єремів, у той час студент, (пізніше, у році 1919 — радник при посольстві УНР в Парижі й нині — відомий на еміграції публіцист).

В спосіб зовсім не до речі, всупереч програмі й здоровому глуздові, по всіх приписах есерської мудрости, пропонує присутнім «землю і волю». Що до війська, то щиро радить, бо й сам у те щиро вірить, що для України військо зовсім таки непотрібне. Проповідь — аж надто зрозуміла для всіх ледачих, слабодухих чи перетомлених, заклик — найзрозуміліший до найнищих інстинктів — до ледачого егоїзму, спокійного травлення, неробства та самозбереження...

Я вже тремтів при думці, що осягнений перед тим настрої високого підйому, згине-пропаде без сліду. Безпорадно, хоч старався того не показати, поглянув на М. Ів. Міхновського раз, поглянув вдруге...

Єремів скінчив, і я з жахом чекаю: як же прийме його слова аудиторія? — Таке очікування хоч тривало якось, може, пів-секунду, видалось мені вічністю.

І от тут показав себе М. Ів. Міхновський. За цю довгу пів-секунду показав мені очима на Єремієва, якось не вловимо, теж одними тільки очима, всміхнувся й, не давши авдиторії зареагувати на слова Єремієва, попросив слова.

Вже в самій барві його голосу відчули всі, що зараз почнеться щось незвичайне, що впадуть слова, яких ніхто не чув. Не можу, як і всі присутні, відірвати від Міхновського очей — високий, кремезний, очі горять надхненням і сильною волею, пронизують наскрізь — прийняв виклик і зараз дасть відправу.

І почалось! Слухаю... Власним ухом не вірю. Міхновський розхвалює Єремієва — його мудрість нещоденну, його безперечне знання людей і обставин, його небуденну здібність відчувати найістотніше, передбачати події грядущі... Згори пророкує йому мало-що не міністерську теку, в кожному разі авансує дуже високо. Єремів аж сяє і, задеться, аж підростає. А Міхновський далі виспівує йому такі дитирамби, що... аж ніхто нічого не може зрозуміти, бо ж Міхновський не на жарт починає розхвалювати всю «програму» Єремієва — «землю з волею», прекрасну, добру, мудру, справедливу демократію — розхвалює речі й цілі цілком протилежні тим, для яких зібралось віче. І... коротесенька павза — так ніби для того, щоб набрати повітря і після неї — дещо протягнуте, здавалось, зовсім-зовсім таке невинне «але», після якого знову, цим разом дещо довша від попередньої, павза.

Підчас цієї другої павзи якось незвичайно підморгнув Міхновський вушом і якось незвичайно, якось хижо блиснув у нього в очах такий веселий і такий лукавий-лукавий вогник... Голови у людей насторожено підвелися,

груди повніше набрали повітря, а в кожних очах відгадати було можна напружене бажання довідатися, що ж то буде по тому «але»...

Серед напруженої тиші Міхновський починає... То була промова, що рівної їй по силі й красі, не доводилось мені чути, ні раніш, ні потім. Спробую бо-дай коротко та бодай приблизно переказати хоч би її зміст так, як відби-лася вона в пам'яті.

Випростувався і став ніби ще вищий. Голос-мужний, лагідний баритон. Мов якесь незриме проміння пронизує той голос всю істоту слухача, впливає сам по собі, одним своїм тембром, барвою своєю — незалежно від слів і змісту. Очі, міміка, жест — ілюструють кожне твердження — підсилюють, заперечують, наказують. Недосяжний артизм і незрівняний запал, щирість і простота! Незрівняна техніка володіти словом — уміння виразити словом всі відтінки, всі відрухи й нюанси людського почуття — від ніжної лірики до нестримного обурення, сарказму й гніву... Гарна українська мова, пересипана гострим, як вогонь, нещадним дотепом. А над усе — знання людської душі, зокрема української душі. В загальному — нерозривний контакт із аудиторією, постійне панування над її увагою.

Починає спокійно, урочисто: «Прийшла довгождана, благословенна хай буде революція. Віднині кожен є паном-господарем своєї долі — і вся громада наша і кожен з нас. Можемо тепер жити, не як хтось накаже, а як власний розум порадить, власне сумління підкаже. Не сама по собі революція зродилася і не з неба високого впала. А принесло її — власною кров'ю, гарячою кров'ю здобуло-зросло — озброєне вояцтво! Преславний лйб-гвардії Волинський полк! Не який інший, а наші брати, з крові-кості наші рідні діти. Це вони, наші брати, чужих царів неситих з трону пова-дили, волю-долю золотую нам прине-

сли! На своїх багнетах! Не з великими руками, як у 1905 році на ворога пішли. Прийшла революція. Надію принесла. На Землю. На нашу Землю. На ту землю родючу, молоком - медом пливучу, що діди-прадіди наші споконвіку посідали, потом - кривавицею тяжко обороняли, від ворога чужого, татарина, москвина до загину боронили й нам у спадку передали. Прийшла надія на ту землю нашу, яку москаль-ледащиця, дармоїд-нероба у дідів - прадідів наших гвалтом - силою, підступом - зрадою одняв, своїм посідакам неситим, барам московським на ласеє жирування дав. І землю цю предковичну, нашу землю зайда - чужинець донині ще посідає, сам не оре й не сіє, а жнива багатії збирає, а дітей наших на чужі краї, між чужі люди, до Сибіру холодного, до Туркестану палючого, на злидні - бідкування висилає. Як же нам своє добро батьківське назад повернути? — Тільки під захистом власної збройної сили зможемо землю нашу від нероба - зайди відібрати й правдивому господарю — народові нашому, українському народові, передати. А деж теє військо? Де наше військо, що нас і дітей наших боронити буде?» — М. Міхновський обводить аудиторію очима й сам на власне запитання відповідає: «Нема того війська, нема. — Так мусимо його створити.

Принесла революція надію на волю. Що є кращого над волю, на козацьку долю? Куди схоче — туди скаче. Кожен в своїй хаті, на своєму полю, у своїй добрі - господі — єдино власного розуму слухає, перед власним тільки скоряється сумлінням, спільного добра пильнуючи, чужого шануючи.

Та чи ж наша була воля, коли прадідів наших козацьких Москва віроломна здурила присягу зломила, військо козацьке підступом - зрадою скасувала вольності - права предковичні потоптала, добра - маєтки відняла - віді-

брала, чужих панів обдарувала й нарід наш з правіку вільний на невольницьтво - кріпацтво обернула?!

Чи ж то наша була вільная воля, коли наших братів, наших дітей і нас самих москалі до чужого нам, а свого, московського війська забирали, від старого батька - неньки, від дружини-діток відбирали, на далеку чужину висилали, задля власної заздрости - потреби катували - муштрували, чужі краї - народи, що нам Богу духа винні, нашими руками руйнували - плюндрували, нашим потом - кров'ю під свою владу - панування підбивали?!

Та чи й наша була воля в році чотирнадцятому війну з німцями - австрійцями зачинати, через три роки безупину кров свою без усякої потреби проливати, своїм трупом козацьким, лицарським чужі лани застеляти, кров'ю горячою поливати, гайвороння - круків годувати? Чи з власної волі, на чію потребу мусимо й донині з нашими сусідами за нашого «братика» - москаля воювати, своїх і чужих жінок - дітей сиротами покидати?

Ніхто про нашу волю-згоду — як не питав раніш, так не питає нині! Бо й зараз кричать «братики» московські - петербурзькі: до «победнаво конця»... нашими головами й на нашій землі воювати!

А запитаємо, панове - браття, у прадідів наших козацьких поради - розради!

«В своїй хаті — своя правда».

І сила і воля — так нам радить батько Шевченко Тарас! — Так будуймо ж власную, панове - браття, Хату на нашій батьківській землі! Будуймо власную Державу Українську — досить нам сидіти в підсусідках!

«Де крак — там козак, а де байрак — там сто козаків». Оттакую ще раду подає преславний Гетьман український, Богдан Хмельницький, що козацький люд тяжкою шаблею з неволі чужинецької звільнив! У своїй дер-

жаві — своє військо! Ось та сила в своїй хаті!

Як нам тую волю повік - вічно зберегти - заховати, нашим дітям - внукам її передати?

Бо ж невольника пан не питає, бо невольникові він наказує! Бо власної сили - волі не маючи, мусить він користись - слухати чужої!

Що ж мусимо вчинити, як мусимо дбати, щоб волю - право до власних рук дістати?

Чи ж не козацькі ми діти, чи не козацькі сини? А прикладу, як ту волю здобувати від ворогів неситих хіба не маємо, хіба Волинський полк того нам не показав?!

Та ще того мало, щоб волю здобути! Треба її при собі втримати — від ворога, що на неї зуби точить, боронити - захищати!

І тут подає наш Гетьман Богдан раду козацьку, як ту волю й право здобувати й захищати. «Маю шаблю в руці — ще не вмерла козацька мати!» Аж тоді прабатьківську землю будемо безпечно орати, добрим зерном її засівати, жнива - урожай збирати, коли хлібороб наш певно буде знати, що не прийде нероба - зайда на його криваву працю зазіхати, та московські податки забирати!

Де ж нам, панове - браття, тої сили взяти, щоби Рідну Землю в пригоді - напасті відстояти?

Сила ця — ми всі! Козацькі діти й самі козаки! І хай спробує ворог, чого наша сила — чого ми сами варті!

Не потребуємо нікого воювати. З добрими сусідами у добрій згоді хочем по-сусідськи проживати. А з лихими... дамо собі й з лихими раду!

Охоче послухаємо, яке слово — добре чи лихее — скаже нам московська демократія чи як вона себе називає, російська. І коли слово її буде добре, коли слово те не розминеться з добрим ділом, як нераз у бувальщині нашій траплялось, то добрий сусід й від нас лихого не побачить. Але... Прадіди

наші москаля доволі знали! Про нього приказки не дурно поскладали: «Москалеві не вір, бо то звір», «З москалем дружи, а камінь за пазухою держи». Всі ми гаразд знаєм, що москаль — москаль! Хоч би й братом прокидався — все невіра! Та, хвалити Бога... москаль нам не пан, а ми йому не ребята! Зрештою, на добро московське не зазіхаємо, бо свого доволі в полі і в коморі маємо... Але й москалям у нашій хаті верховодить не дозволимо!

Тому, добру пораду шановного пана-добродія (до Єремієва) — як Вас величати, пане-добродію? (Почувши від Єремієва прізвище — говорить далі). — Так, от-тож, добрую пораду пана Єремієва — малесенький натиск на прізвище — приймаємо і коли на неї прийде час — коли розмежуємось з Москвою, коли вкопаємо граничні стовпи й збудуємо свою хату, а на сторожі нашої правди поставимо нашу силу — наші залізні полки, то тоді... то і тоді... заліза-криці на плуги-лемеші маємо з достатком, а багнет — зав-

жди буде запорукою, що на нашій землі панує не чужа, а власна, наша воля.

І лицарям цієї волі, преславному воюцтву українському — всім нам — на віки вічні СЛАВА!

Голосно розляглося по залі «СЛАВА!».

**

По раз другий приходить до слова М. Єремієв.

Коротко, рішучо, зі запалом, йому властивим, з'ясовує, що військові справи та її значення не міг знати так глибоко, як знають її вояки й тому недооцінював. Тепер він розуміє, що в попередніх своїх закликах він поспішився з висновками. Після пояснень, які він почув пізніше та бачучи трої, які панують серед вояцтва, він цілком приєднується до закликів Вічового Проводу й однині завжди і гаряче буде попірати справу творення рідного війська, якому проголошує «славу». Єремієв сказав цілком щиро, як рівнож щиро й чесно обітниці своєї пізніше дотримав... Честь Йому!

ПРО ПОЛК. ВАРФОЛОМІЯ ЄВТИМОВИЧА

Талановитий автор статті «Військо йде» був сином священика Пимона й Ганни з дому Богаржевської. Народився 28. 8. 1888 року в с. Перегонівці Васильківського повіту на Київщині. Вчився і закінчив Київську Художню школу, Українську Драматичну школу в Києві та Військову школу. Він приймав участь в Світовій війні в складі російської армії і був чотири рази ранений. З вибухом революції в 1917 році зразу ж став у ряди піонерів Українського Війська і разом з М. Міхновським приймав участь у формуванні 1-го ім. Гетьмана Богдана Хмельницького полку. В початках 1918 року перейшов на службу до Шкільної Управи Українського Військового Міністерства як Шкільний Інспектор. Від

січня того ж року належав до куреня Вільного Козацтва при Міністерстві і в його складі приймав участь в обороні Києва та в облозі Арсеналу. 3 липня 1919 був булавним старшиною для доручень при Штабі Запорізького корпусу. В 1920 році разом з Українською Армією перейшов Збруч. На еміграції містить свої твори в журналах «Табір», «Літопис Червоної Калини», «Поступ» та в різних періодичних виданнях. З вибухом Другої Світової війни в 1939 році попадає в Березу Картузку разом з д-ром Д. Донцовим відкля тільки чудом врятувався перед наступом Советської Армії. Потім займав високі й відповідальні пости в Гетьманському Русі в Польщі та в Німеччині. По доносу большевиків

попадає в ізоляційний табір, де перебував цілий рік. В році 1948-му він знову прилучується до організованого Вільного Козацтва. Мав уже виїхати з Німеччини до ЗСА, але несподівано 8 лютого 1950 року помер в таборі «ДП» в Міттевальді. Перед тим написав статтю-спогад «Військо йде» та відозву «До Преславного Вільного Козацтва», з якого подаємо такий уривок:

«Високодостойний Пане Військовий Отамане і Дорогі Друзі - Побратими, Вільнії Козаки!

... Не буду говорити про значення Козацтва, бо це значення сотні літ

перед нами збагнув Український Народ і ствердив у приказі: «Де Козак — там Воля!». Не потребує говорити про Козацьку Славу, бо вона сама про себе протягом усієї Історії-Долі Українського Народу в преславних подвигах козацьких та чинах вікопомних — за Віру Християнську, за Предківську Славу, за Честь Національну й особисту, як те Тарас Шевченко стверджує, — «ГОЛОСНО КРИЧИТЬ»!

Не буду говорити, а тим більше — повчати — про сучасне завдання Вільного Козацтва, бо це завдання виписане на його прапорі: «Воля Україні! — або смерть»!.

Микола Янов

Полковник Українського Війська

КІШ УВК В ЧЕРНІГОВІ

(Докінчення)

Майже голодні й холодні козаки нашого Коша УВК були в бою з наступаючим ворогом. Харчування потім якось налагодилось. Так ми витримали кілька днів в боях разом з частинами різних полків з історичними назвами і малою кількістю вояків, але з великим завзяттям і самопожертвою. З лівого крила фронту «Бахмача» ворог почав обходити наші частини, які дуже поволі почали відступати. Несподівано Отаман Коша Сотенний Г. Корейша наказав погрузитись до вагонів потягу, паротяг якого вже стояв «під паром», і їхати до Крут. Кіш УВК погрузився в повному складі ще до нас пристало якихось 20 козаків. На двірці Крути спіткав нас полк. Янченко і дав наказ, що полк, то є фактично наш Кіш УВК, затримається на Крутах один-два дні, а потім має бути перекинутий до Ніжина для охорони міста й залізничного двірця. Ми направились до містечка і там перебували два дні а потім знову погрузились до вагонів

і поїхали до Ніжина. При тому на двірці Крути зустрічали «юнкерів», які разом з бронепотягом прибули з Бахмача на Крути. Вигляд їх був жадливий але духом незломні.

В Ніжені виявилось, що «українська залага» міста, що складалася з решток якихось українських полків проголосила «неутралітет», а те було загрозою для наших частин Бахмач-Крути, а зокрема для Крут з запілля.

Полк. Янченко, Сотенний Корейша і я зголосились до начальника залог м. Ніжина і вияснили йому наше завдання. Прийшлося говорити ще з якоюсь «радою», але все обійшлося добре. Нам було вказано розміститись в одній з великих заль Ніженського Окружного Суду, що ми негаючи й зробили. Було холодно, але ми натопили кімнату різними «актами». Їсти ми мали що, але бракувало води, але козаки давали собі раду.

Жовтоблакитні повязки на рукавах вільних козаків дивували «неутраль-

них» та дратували мешканців домів побіч будинку Окружного Суду. Полк. Янченко поважно захворів і пішов до місцевого шпиталю, передавши командування кошем Сотенному Г. Корейші. Він нав'язав контакт з Києвом і представив ситуацію і дійсний стан, який бачив. Йому відповіли, що на двірці Крути відходять з Києва два потяги з допомогою та повідомили, що начальником оборони фронту Крут призначено Капітана Гончаренка, помічника начальника юнацької школи з юнаками школи, що несли охорону Києва. Кап. Гончаренкові підлягають всі частини району Крути та всі частини, що відступають зпід Бахмача.

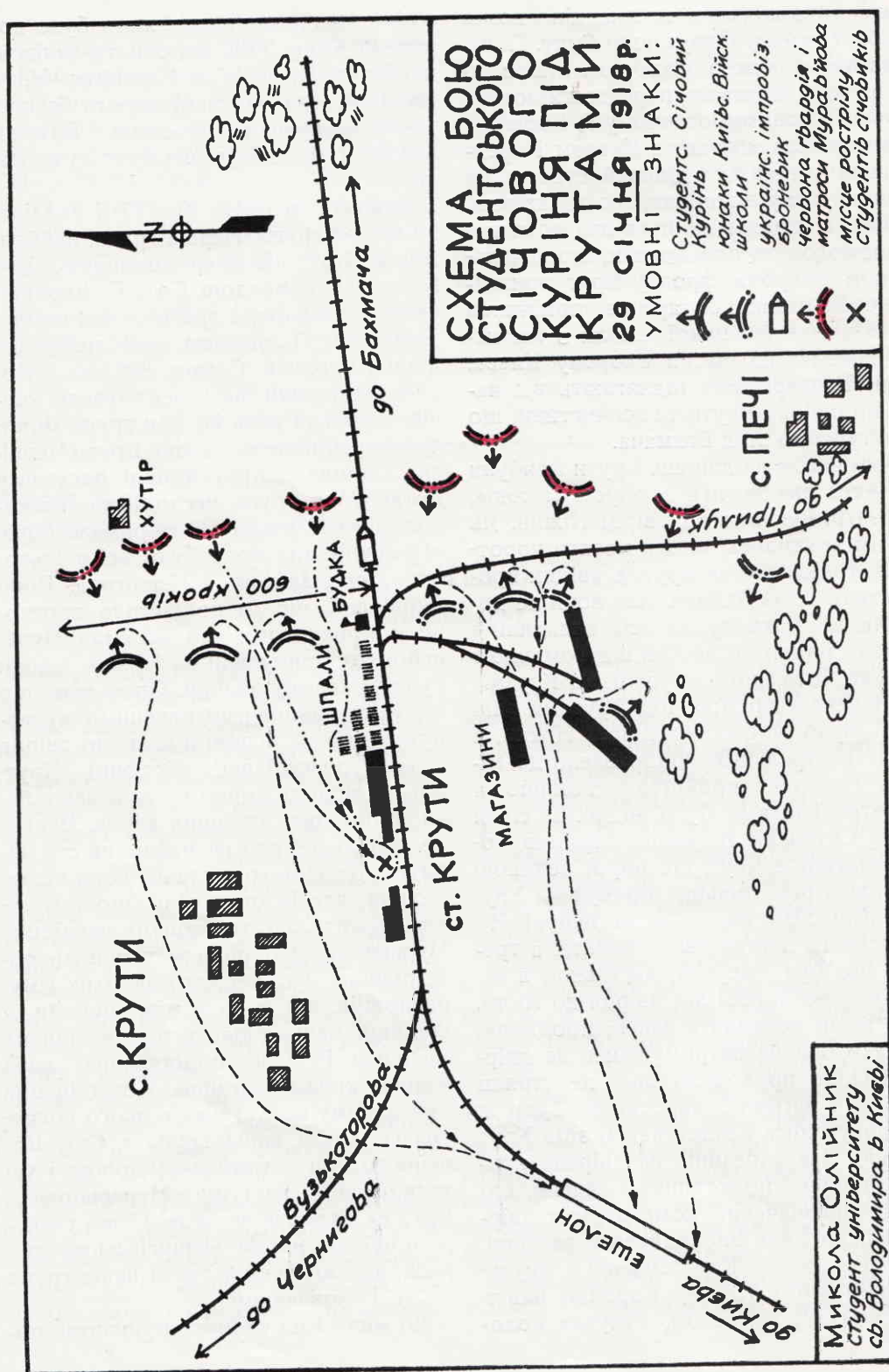
Тим часом на двірці Крути прибули з Києва два потяги з «сірою масою», не затримуючись на дворіці Ніжин. Як потім виявилось, ці два потяги коротко затримались на Крутах, звідки пропустили їх на Бахмач. Але вони не доїхали до Бахмачу, їх всіх висадили і розподілили до частин під командою Муравйова, що наступали на Крути.

Напередодні бою під Крутами Кіш УВК було зібрано на дворіці Ніжин, а всіх «неутральних» відправлено до міста. Той день пройшов спокійно, а «неутральних» не було видно. 29 січня рано Сотенний Корейша отримав повідомлення з Крут, що ворог великою масою в розстрільних прямує на Крути. Кіш УВК виставив на пероні Ніженського дворіця два кулемети, а третій, що був зіпсутий, виставили в напрямку по дорозі від дворіця до міста. Під вечір появились ранені поодинокі козаки, які не затримуючись на дворіці Ніжин, проходили далі де стояли порожні вагони з паротягом. Туди ж скеровувались і відступаючі зпід Крут групки. На «дрезині» на двірці прибув якийсь «полковник» і заявив, що він є призначений комендантом дворіця Ніжин і має впорядкувати частини, що відходять з Крут. Зв'язку з Крутами не було. Сотенний Корейша нав'язав контакт з Києвом, з'ясував поло-

ження і одержав наказ, яким було доручено Кошу УВК охороняти залізницю Крути-Чернігів та боронити Чернігів. Переважаючі сили ворога безнастанно атакували оборонців Бахмач-Крути. А тих оборонців було дуже мало.

Виконуючи наказ Кіш УВК розділено на три групи. Перша група, найближча до Крут під моєю командою, Друга — під командою Сот. Г. Корейші була середньою, а третя — під командою Сот. Головченка, найближча до дворіця Чернігів. Селяне сусідніх сіл охоче підвозили нас і нежалували харчів. а другий день всі три групи поплудні увійшли на лінію Крути-Чернігін. Надиво з Крут поволі посувався потяг. Моя група несподівано наскочила на той ешалон і затримала його. «Пасажирами» його були всі військові, походження з Чернігова. Вони оповідали, що їм пощастило проскочити тільки тому, що всі сили Муравйова попрямували на Ніжин, а вони були в їхньому запіллі. Оповідали, що дв. Крути заповнено раненими муравйовцями а на пероні й навколо дворіця лежали розстріляні оборонці Крут. Багато молоді жорстоко знівечено, бачили тіла двох старших жінок. Навколо дворіця лежало не менше як сто забитих. До самого містечка вони не заходили, але їм оповідали, що там також лежить багато забитих українців. Муравйовці заборонили хоронити розстріляних. Було багато забитих і муравйовців, що лежали між трупами українців, бачили кілька трупів забитих матросів. Ревізія подорожних дала Кошеві кілька «наганів». Потяг рушив і на одному полустанку в нього погрузилась друга наша група з Сот. Корейшею. Ми затримались довше і усталили, що наступу Муравйова з Крут на Чернігів не буде. Пізно увечері прибули ми на Чернігівський дворіць, де вже була й третя наша група з Сот. Головченком.

До міста Кіш увійшов в повному по-

рядку і розмістився в Реальній школі, де нас зустрів Сотенний Зігченко. Місто жило спокійним життям. Кружляли чутки, що большевики скеровують свою ціль не на Чернігів, а на Київ. На другий день з'явилися 7 юнаків Юнацької школи, що були в заставі поміж Крутами і колією на Прилуки, за якою було с. Печі. Їхній командир Півсотенний Юнацької школи М. С-а залишив заставу і відійшов в напрямку Чернігова. Юнаків оточили всебічною опікою і розміщено в українських гостинних родинах. Вони часто відвідували Кіш УВК але згодом відїхали до своїх родин на Правобережжя. В місті і далі було повно старшин, зокрема москалів, що були ворожо наставлені проти українців і ніяк не розуміли, що своє спокійне життя завдячують саме нам.

В другій половині лютого почали надходити вістки, що німецька армія розпочала наступ і поволі посувається на схід. Сотенний Отаман Іван Ремболович, що організував в м. Городні сотню Вільного Козацтва, повідомив нашого Кошового Отамана, що німці наступають на Київ разом з Українським Окремим Корпусом генерал-лейтенанта Пресовського. Рештки Гренадирського і 3-го Кавказького корпусів відходять на Городню-Чернігів. Дійсно скоро Городню заняли рештки московських полків Ростовського й Несвіжського з Гренадирського корпусу. В Чернігові заворушився «совдеп» а кол. московські старшини «піднесли голови». В той же час м. Березне і м. Седнів заняли рештки московських полків Обшеронського й Пошехонського з 3-го Кавказького корпусу.

В зв'язку з тим відбулася нарада старшин Коша УВК. Тому що ми не були в силі протиставитись тій московській масі, рішено розпустити вільних козаків напередодні вступу в Чернігів тієї навали. Кожний козак заховує при собі зброю аж до часу, коли знову буде покликаний до служби. Кулемета-

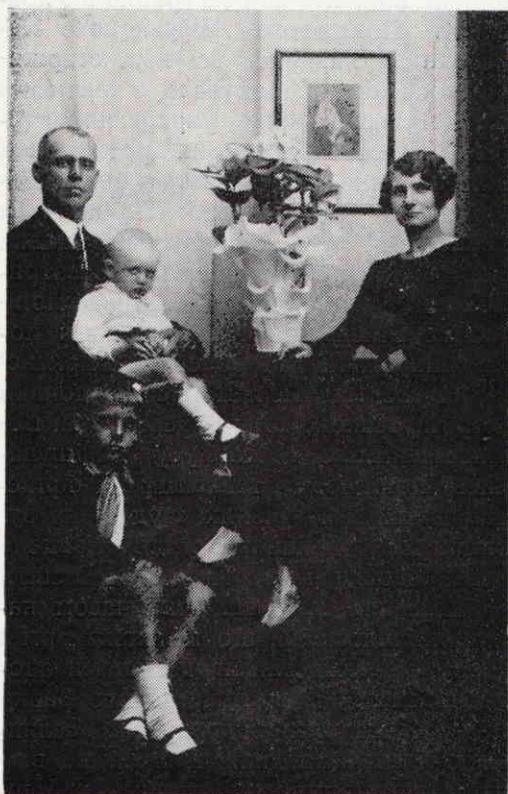
ми й зеніткою заопікується булавний Демченко.

Із Седнева ми одержали повідомлення, що 27 лютого московська салдатська рушає на Чернігів. Того ж дня вільні козаки розійшлися.

28 лютого Чернігів вже заняли маси Пошехонського і Обшеронського московських полків. Появився наказ, що начальником залоги призначається «товаріщ» Порядін а комендантом міста інший «товаріщ» Н. «Совдеп» відбув нараду з начальником залоги в наслідок якої появився наказ всім старшинам з'явитись на реєстрацію в Управлінні Повітового Військового Начальника. З'явилися всі кол. старшини москвини. Спробували з'явитись і кілька «неутральних» українських старшин, яких затримано на протязі двох днів в спеціальній кімнаті а потім відпущено з наказом явитись, коли їх покличуть. Було заарештовано кілька вільних козаків. Їх кілька днів затримано в касарні при Управлінні Повітового Військового начальника а потім випустили на протекцію марксистки студентки Жені Харченко, доньки кол. Якутського Віце-Губернатора. Воляки Кавказького корпусу заховувались спокійно. За те «товаріщі офіцери» доказували різних «чудес» на вулицях міста в п'яному стані. «Совдеп» був владою в місті. Почалися арешти українських старшин. Тим часом надійшли відомості, що німецька армія разом з українськими частинами знову перейшла в наступ. Одного ранку центр міста був запружений селянськими санками, яких московські війська зігнали щоб рушити геть з Чернігова в напрямку села Бобровиця — Седнів. Зараз же з'явилися вільні козаки, звільнили заарештованих українських старшин і на неосідланих конях киунлись підганяти москалів. Не дали їм затриматись в м. Седньові і переслідували їх аж до м. Березного. Тут завязалась коротка перестрілка, маси москвинів-салдатів Кавказького корпусу подалися далі. Ранених мос-

квинів козаки передали до місцевої лікарниці.

Не встигли вільні козаки відпочити, як почули стрілянину і побачили якусь масу, що посувалася із заходу на м. Березне. Виявилось, що це маси решток московського Гренадирського корпусу, яких переслідує Сотенний Іван Ремболович зі своїми вільними козаками із м. Городні. Сутеніло. Зав'язався бій, але гренадири почали відходити вслід за кавказцями. Однак їхнє прикриття (арієргард) ставило опір. Тоді саме я зустрівся з Сотенним

Учасник Зимового Походу 6. XII. 1919 - 6. V. 1920 р. і Рейду в листопаді 1921 р. Отаман Станиці УВК в Городні 1917 р. Сотенний ІВАН РЕМБОЛОВИЧ (пізніше Полковник) з дружиною й двома синами. Він поляг з обома синами в бою під Бродами 1944 р. як командир куреня дивізії «Галичина».
(Знімка з 1929 р.)

І. Ремболовичем. Гринадири пустили пару гранат на місто. Одна з них розірвалася побіч хати за якою я стояв, осколком убила піді мною коня а мене контузило так, що я якусь **хвилину** був непритомний. Коли я очунав, то надійшов Сотенний Ремболович. Появився місцевий фельдшер, оглянув мене, сказав, що мені вибито багато зубів і ушкоджено ніс, наклав биндаж і відправили в шпиталь. Тоді надіхав з кількома козаками Сотенний Корейша й занявся упорядкуванням сотні. Сотенний же Ремболович зібрав своїх козаків і рушив до м. Городня. Мене повезли до м. Чернігова до Рівенського шпиталю. Там положили по сусідстві з Кошовим Отаманом. Говорити я не міг. Два лікарі оглянувши мене знову забиндажували а ранком оглядав мене д-р Християнів та пожартував, сказавши, що «могло бути гірше».

На цьому місці треба з вдячністю згадати, що Кіш УВК в м. Чернігові за весь час свого існування користався з медичної допомоги спеціально утвореної для нього Начальним лікарем Рівенського Військового Шпиталю доктором Християновим амбулаторії. Завідував амбулаторією лікарський помічник Давидович, а медсестрами були вільні козачки Ніна Мандрикіна і Валя Устименко.

За тиждень часу я повернувся до виконання своїх обов'язків в Коші, який вже знову почав нормальне своє добровільне службове життя. Вільних козаків було понад 100 осіб при 5-ти старшинах: Кошовий — Борзяківський та сотенні — Корейша, Янов, Зінченко і Головченко. Але міська Управа на чолі з д-ром Соколовим була проти дальшого існування УВК, бо побоювалась повороту до Чернігова решти московських частин.

В той час підполковник Потап Бондаренко, кол. старшина Перевоченського полку, не знати на чіє зарядження, проголосив себе за Губерняльного Коменданта Чернігівщини.

Медсестра Ніна Мандрина
(Знімка з грудня 1917 р.)

Медсестра Валя Устименко
(Знімка з 1918 р.)

Він мав свій штаб, що складався з адютанта хор. Кристалівського та його сестри Зіни, та розмістився в епархіяльному будинку при вул. Шевченка. Він запросив мене і пропонував прийняти обов'язки начальника штабу губерніяльної комендатури та підпорядкувати йому Кіш УВК. Я відмовився і на тому закінчилася вся справа. Тим часом в місті почали рухатися кол. московські старшини. Вони відбули свої сходини, на яких було до 200 приєднаних під головуванням підполковника Маковського (україножера). На тих сходинах постановлено, що владу в місті переберуть москвини а начальником міста стає Підполк. Маковський.

Довідавшись про таку постанову, відбули ми — старшини Коша УВК та представники всіх установ, в тому числі і новий начальник міліції, що призначавали українську владу. Наряду ми відбували у ген. Забелло. Губерніяльного коменданта на сходини не було запрошено, бо про його призначення ніхто не знав. Ген. Забелло говорив по

телефону з головою міської управи д-ром Соколовим. Д-р Соколов заявив, що міська управа згоджується покликати до чинності безпартійну організацію для охорони міста під назвою «САМООБОРОНА», яка має складатися виключно з мешканців Чернігова в кількості 120-150 душ на чолі з керівником, якого призначить міська управа. Вона ж буде оплачувати членів «Самооборони». Приймаючи на увагу таку постанову міської управи та те, що в Управлінні Військового Начальника запасу харчів, що ними користався наш Кіш, хватить лише на два-три тижні, наші сходини одногосно постановили пристати до пропозиції голови міської управи. При тому рішено старатися, щоб якнайбільше вільних козаків увійшло в склад Самооборони. Для докладного обговорення справи організації Самооборони, було вислано з нашого боку до міської управи делегацію в складі: Повітового Військового Начальника, Сотенного Г. Корейші і моєї особи,

що був пацієнтом д-ра Соколова. Зустріч з головою міської управи відбулася на другий день. «Самооборона» мала бути чинною тільки для охорони міста а в ніякому разі поза ним. Керівником «Самооборони» призначено ротмістра Адасовського, а на його заступника капітана Алексієва (обох москвинів). Мені запропоновано обов'язки начальника штабу а відділовими (сотенними) призначено Зінченка, Занського, Головченка і Пашинківського. На другий день «Самооборона» вже мала в своєму розпорядженню приміщення Єпархіальної школи. Зараз же розпочалась реєстрація охочих вступити на службу до «Самооборони» м. Чернігова. Зголосилось 110 осіб з Коша УВКозацтва і 6 студентів. Так наш Кіш УВК не випустив зі своїх рук оборони Чернігова. Ця новостворена організація «Самооборона» — Кіш Вільного Козацтва проіснувала до половини квітня, коли до міста вступив 3-й Єгерський полк німецької армії. (Тут не втримаюсь, щоб не зазначити, що збігом обставин, свого часу за Світової війни на фронті 3-го Гренадирського полку московської армії, в якому я служив, проти того полку стояв саме цей німецький Єгерський полк і я був учасником боїв проти нього під селом Дубровна недалеко двірця Барановичі).

Згідно з зарядженням з Києва розпочалось формування Чернігівської Повітової Комендатури. Комендантом призначено полк. Петра Холина, адютантом Комендатури пор. М. Янова, а адютантами пор. М. Радича та хор. А. Пахту — як звязкового з німецьким командуванням, начальником господарської частини підполк. Давидовича і начальником відділу окремої армії полк. Аверянова, а адютантом пор. Головченка.

Козаки Коша УВК, хто бажав, були приділені на службу до міліції, або до пожежної охорони, до відділу окремої армії або до спеціальної команди охо-

рони складів горілки, або за ординарців при комендатурі міста чи при Управлінні Чернігівського Повітового Військового Начальника чи до Чернігівського Ветеринарного Військового Лазарету. Словом, всі козаки Коша УВК дістали працю крім кількох, що повернулись до своїх хат провадити господарку.

Кулемети і 42 мм зенітку «Вочкерс» забрали німці.

До Чернігова приїхав Наказний Отаман Олександр Осецький, бо тут мешкала його дружина. Він відвідав нашу комендатуру і тут полк. Холин представив йому Кошового Отамана УВК м. Чернігова Борзяківського. Отаман Осецький щиро дякував нашому Кошовому за взірцеву службу Коша. Припала і мені честь також почути подяку за минулу службу, бо ж в свій час я служив під командуванням Осецького в полку і в штабі Гринадирської дивізії.

На всьому описаному тут в спогадах роля Українського Вільного Козацтва в м. Чернігові не кінчилась. Наші вільні козаки дали про себе знати ще й пізніше у тяжкі для України дні. Про це подам іншим разом.

Тепер же для занотування в анналах історії УВК подам список тих відділів УВК, з якими Кіш УВК м. Чернігова мав зв'язок за часів своєї оборонної служби проти ворогів України та в посиленому поборенню того хаосу і дезорганізації, що мали місце за революційних часів зокрема в 1917 році, що наш Шановний читач міг спостерігати в тих бодай обмежених числом фактах, про які ми згадали, стараючись подавати їх об'єктивно так як вони відбувалися.

М. Борзна, сотенний (штабс-капітан) Дробязко, козаків 30-40

м. Глухів, сотенний (поручник) Кужель, козаків 40-50; йому підлягали гуртки УВК м. Ямполь і Свіса м. Новгород-Сіверський, сотенний (поручник) Ольшевський, козаків 25-30

м. Кролевець, сотенний (прапорщик) Бороденко, козаків 15-20
м. Путивель, сотенний (поручник) Ми рошниченко, козаків 30-40
м. Короп, сотенний (вахмістр) Павелко, козаків 30-40
м. Вороніж — селище Шостка, сотенний (штабс-капітан) Монастирський, козаків 50-60
м. Стародуб, сотенний (поручник) Шакотько, козаків 20-25
м. Сосниця, сотенний (адм. поручник) Юша, козаків 30
м. Новозибків, сотенний (фельдфебель) Андросюк, козаків 40-50
м. Конотоп, сотенний (штабс-капітан) Вержинський zorganizував групу ВК в районі коло двірця (саме місто Конотоп лежить в 5-6 верстах від двірця). Його вночі забив якийсь робітник. Вільне Козацтво розійшлося
м. Ніжен, був zorganizований гурток

УВК поручником Радченком, але довго не існував. Москалі «загризли». м. Гомель, сотенний (підпоручник) Гончаренко, козаків 15-20
м. Любич, місто старообрядовців. Вони не дали zorganizувати гурток УВК поручникові Максимовичеві.

Крім того, майже в кожному містечку чи у великому селі організувались гуртки УВК, що виконували обов'язки самооборони.

Дітройт, Мічіген, 17 вересня р. Б. 1972.

Примітка

Оригінал мапи бою під Крутами, зменшену копію якої поміщено в спогадах полк. М. Янова, походить з 1920 року. Намалював її студент Університету Св. Володимира в Києві — учасник бою під Крутами в складі Студентського Січового куреня — Микола Олійник, Адм. Сотник Персональної Управи Військового Міністерства. Оригінал мапи зберігається у полк. Миколи Янова.

«Редакція «УК»

Ілж. Микола Фещенко-Чопівський
Полк. УВК

ВІДВАГА св. п. ПОЛКОВНИКА ІВАНА РЕМБОЛОВИЧА

Прочитавши в спогадах Полк. Миколи Янова про Кіш УВК в Чернігові згадку про св. п. Полк. Івана Ремболовича, тоді отамана одної з станиць УВК, хочу занотувати на сторінках «У. К.» слідуєчі сміливі чини того героїського старшини.

Про один епізод подаю за працею Гриця Рогозного — «Листопадовий Рейд» (накладом Українського Воєно-Історичного Інституту в Торонто 1957 р.) стор. 15 і 16. Подія відбулася в 1921 році при захопленні українськими повстанцями двірця й міста Коростеня. Полковник Ремболович з сотником Маркевичом і 15 стрільцями мав захопити двірць насвітанку, до якого він підійшов тихцем.

... «Почекальня була повна червоно-

армійців. — Руки до гори! — крикував підполковник Ремболович, вскочивши на підвіконник вибивши вікно. Двох козаків стріляють знадвору в почекальню. Червоноармійці почали тікати, але здержані новою погрозою, покидали рушниці і піднесли руки до гори. Повстанці скочили до почекальні.

Чотирьох козаків складає рушниці червоноармійців, а п'ятьох вскакує до телеграфної кімнати. Порозбивавши апарати, вибігають на перон. З іншого кінця вбігає на станцію сотник Маркевич ще з 5-ма стрільцями. — Пане полковнику, я забив начальника штабу бригади, а тут у вагонах міститься червоний комісія! — рапортує сотник Маркевич. При допомозі одного за-

лізничника знаходять ці вагони. Чекісти були вже на ногах, один тримав уже телефонну слухавку в руках.

— Ані з місця! — крикнув сотник Маркевич.

— З ким розмовляєш? — запитав Ремболович.

— З комендантом бригади, — відповів чекіст. Підполковник Ремболович підніс слухавку до вуха.

— Галло, галло, да што ви меня не слушаете, что у вас там за галас? — кричав хтось у телефон.

— Товаріщ комбріг, на станцію напала банда партізанов, что нам делать? — по-московськи заговорив підполковник Ремболович.

— Сейчас ми с німі разделаемся! Я вислал к вам начальника штаба.

— Начальник штаба рзстрелян.

— Кем?

— По моему приказу.

— А ви кто?

— Полковник Ремболович, комендант партизанів!

Підчас цієї розмови, козаки виводили з вагонів чекістів, розстрілюючи їх на місці...».

Про другий випадок, який чи не найяскравіше характеризує св. п. полковника Ремболовича як відважного воюка, що і в безвихідному становищі не розгублюється і проявляє свою сміливість і відвагу, подаю зі слів майора Миколи Отрешка-Арського. Він мені розказував про свою розмову з полк. Ремболовичом, з яким мав зустріч ще перед другою світовою війною в Варшаві. Тоді полк. Ремболо-

вич розповів про те, як він попав в полон до большевиків після останнього бою Листопадового Рейду 1921 року в с. Малі Міньки. Захоплених полонених і ранених большевики замкнули до холодної церкви в тому селі, всяко над ними знущались, морили голодом, допитували. Звідтам після допитів, як відомо, їх в числі 359 героїв розстріляли під Базаром.

Тоді полк. Ремболович спасся слідуючим чином. Він будучи раненим, перебуваючи в числі всіх полонених замкнений в церкві в с. Міньках, рішився на відчайдушний, ризиковний вчинок. Він уночі попросився у вартового червоноармійця, щоб той його вивів під своєю охороною з церкви для поладження природної потреби, бо ж, мовляв, в церкві не годиться того роити. Червоноармієць погодився і вивів Ремболовича з церкви на паперть. Полк. Ремболович заявив вартовому що паперть рівнож належить до церкви і красноармієць бачучи полковника раненим дозволив відійти далі від церкви, з чого Ремболович скористав й кинувся тікати в темінь ночі і щасливо втік. Постріли вартового його не наздогнали і не влучили. Так він спасся, переховуючись у добродійних селян...

Козацька приповідка каже — «Раз мати родила, раз прийдеться і помирати!»... Видко, що так тоді рішив і сл. п. полк. Ремболович або згадав, що — «Смілим Бог володіє!» Інакше стояв би він 360-им в історичному списку розстріляних під Базаром...

СТАРШИНИ УВК УЧАСНИКИ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

Микола Ф. Чопівський
Обласний Отаман УВК на ЗСА-Захід

Сотник УВК Інж. Василь Горбай
Обласний Отаман УВК на Канаду
Захід

Курінний УВК
д-р Роман Дразньовський
Обласний Отаман УВК на ЗСА - Схід

Полк. УВК Трохим Грінченко
Зат. Обл. Отamana УВК на Канаду -
Захід

П. Колісник

ПІСНЯ ПО ЧОРНЕ МОРЕ

1

Чорним морем пливли до Європи,
Чорним морем ми плавали в світ,
В Чорнім морі наш порт Севастопіль,
Чорне море всім серцем любіть!

Приспів:

Гей! Чорним морем пливли до Європи,
Чорним морем ми плавали в світ,
В Чорнім морі наш порт Севастопіль,
Нше море всім серцем лsbіть!

2

Коли шторм розгойдає простори
І збива кораблі із путі,
Покоряйте розбурхане море,
Уперед сміливіше глядіть!
Приспів: Гей! Чорним морем...

3

Ми на поклик сурми серед бурі
Ідемо москалів побороть!
Панувать на Козацькому морі
Україну призначив Господь.
Приспів: Гей! Чорним морем...

4

Наші армії йдуть із Європи,
І з Нью-Йорку плывуть на бої...
Ворогів у глибинах потопим,
Кораблі заберемо свої.
Приспів: Гей! Чорним морем...

5

Свіжий шлях Україна відкриє,

Стягне світ до своєї землі —
Через Море, Дніпро і на Київ
Попливуть світові кораблі.
Приспів: Гей! Чорним морем...

6

І підуть кораблі із причалів
У далекі походи плавби.
Капітанів палких зустрічайте,
Українських героїв любіть!
Приспів: Гей! Чорним морем...

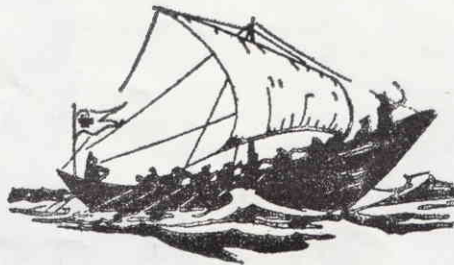
7

Наша слава по світі полине,
Як степами проноситься грім,
Чорноморська Козацька Вкраїна
Запанує на морі своїм!
Приспів: Гей! Чорним морем...

Від Редакції «У. К.»

Слова цієї пісні для чоловічого хору в супроводі фортеп'яна написав і прислав нам зі своєю дедикацією, за яку щиро дякуємо, П. Колісник з нагоди пам'ятної річниці, коли 29 квітня 1918 року на кораблях Чорноморської Фльоти гордо розвивалися Українські Державні Прапори. Музику склав М. Фоменко, а ноти видала Спілка Визволення України (Торонто-Нью Йорк 1958) в кольоровій обкладинці з рисунком корабля «Мазепа» пензля мистця Петра Сидоренка. На обкладинці напис: «За віру Християнську, за землю Українську, за прадідівську славу!».

Ант. К.

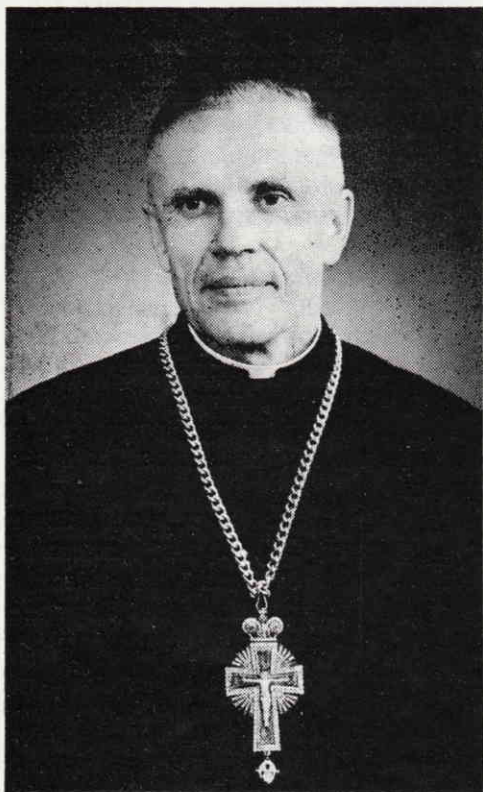

На цигарничці Генерала Михайла Омеляновича - Павленка, що зберігається в Українському Національному музеї в Чикаго, вирізано тризуб і напис: «ДЕ КОЗАК — ТАМ І СЛАВА».

Протоієрей Никодим Плінковський
Курінний Капелян УВК в Австралії

Ж А Х!...

(Спогад в 40-річчя голоду в Україні)

о. Курінний-Капелян УВК Митр. Прот.
Никодим Плічковський
Заступник Обласного Отамана УВК на
Австралію

Гу-у-уу!.. Гу-у-уу!... Сумно гудуть телефонні дроти на високих соснових стовпах, що ніби переганяючи один одного, вихоплюються на високий кряж і за ним зникають.

Про що ж співають свою тужну пісню телефонні дроти в степах Запоріжжя?... Чи плачуть за минулою славою Січі Запорізької, чи тужать за знищеним, загнаним в колгоспи брутальною силою московсько-большевицького окупанта, селянством, чи го-

лосять за повішеними на стовпах ні в чому неповинними дітьми широкого стегу?..

Є за ким, є за чим і є від чого плакати, тужити й голосити телефонним дротам Запоріжжя, як і всім дротам України. Скільки лиха, горя, страждання, сліз і крові бачили вони на своєму короткому віку?! Лише на початку 20-го століття почали обплутувати дротами гордий Запорізький Степ. Чи знаєте ви Запорізький Степ? Чи закарбувалася вам у пам'яті його велич, краса і розмах?.. Хто хоч раз бачив той Степ — повік його не забуде!.. Це навіть не степ! Це ніби безмежне море, з велетенськими хвилями-кряжами, які застигли у вічному покої. Коли вдивляєшся в синяву кряжів, то видається що от-от на тому кряжі-хвилі з'явиться морський корабель, який потягне й вас за собою в далеку мандрівку, в далекі, незнані, загадкові й вабливі краї. І тягне вас у ту позакряжеву далечину якась непереможна, всепокоряюча сила загадковості і таємничості млистого серпанку. З кряжа на кряж, наперегонки, біжать високі соснові стовпи і на них в тиху, навіть найтихішу погоду, жалібно-жалібно гудуть дроти: гу-у-уу!..

Чи доводилося вам колись слухати ту тужну пісню, в тиху погоду, припавши вухом до телефонного стовпа?.. Коли не доводилося, то дуже шкода? В Австралії, та й на інших континентах, ніколи так не тужать дроти. Вони тужать і плачуть ЛИШЕ в Україні!.. Кому доводилося чути їхнє голосіння, той повік не забуде того смутку, плачу і тужіння, що так нагадує голосіння тяжким горем прибитої матері над трупищем своєї передчасно померлої дитини... О, як по-

дібний плач дротів до плачу матері!.. Певно дроти й плачуть і тужать над маленькими трупиками голодом замучених дітей України, дітей Запоріжжя. А скільки їх замучено. Скільки їх скопало в страшних пазурах голодної смерті?.. СКІЛЬКИ ЇХ? Ніхто не порахує, ніхто не скаже, ніхто не дізнається! На могилках їх немає хрестів... могилки їхні зрівняні з землею... Ніхто не знайде могилок діток, замучених голодною смертю... виморених без жалю, як хаврашків, свідомо і пляново з наказу божевільного Сталіна.

То був страшний 1932 рік, коли в дикунському мозку Сталіна зародилася нечувано варварська ідея помсти над українським селянством за спротив йти в колгоспи. Він із своїми сатрапами відібрав і підготував 25.000 комуністів з корінних московських областей і вислав в Україну на «хлібозаготівлі». Це були «біси» Достоевського, які мали покарати непокірливих селян України. По всіх закутках порозлазилися ті «біси». Не було найменшого поселення, куди б хто небудь з тих «бісів» не заглянув. Тяжкі наслідки були після відвідин поселень тими «бісами», але вже реальними, сталінськими бісами. З п'яниць, ледарів і підхалимів кар'єристів творили вони в кожному поселенні «бригади» для випомповування хліба. Такі «бригади» були створені і в селі Григорівці, серед народу знаному як Кривий Ріг, що лежить на правому березі річки Вовчої за шість кілометрів на захід від залізничної вузлової станції Чаплина. В кожній «бригаді» було по п'ять чоловік місцевого «активу», вибраного з членів «комнезаму» комсомолу і компартії.

Похмурого вересневого дня 1932-го року до двору Матвія Нори зайшла така «бригада».

— Тату, — гукнув п'ятирічний хлопчик Василь, — до нас у двір багато чужих людей зайшло.

Матвій підвівся із стільчика, на яко-

му сидів проти лави, лагодячи чобота, і подивився у вікно.

— От принесла лиха година тих гольтіпак! І чого їм треба від мене?.. Я ж по їхньому «маломощний середняк» і хлібопоставки виконав, — і Нора вийшов з хати.

— Ми до тебе, Матвію, у справі хліба... Ти повинен допомогти нашій державі і здати всі лишки, — сказав старший «бригади», Карпо Козинець.

— Накладені на мене хлібопоставки я виконав, — тихо відказав Матвій.

— Але ти здай лишки — настоював Козинець.

— Немає в мене лишків! — рішуче відказав Матвій.

— А ми, от, зараз подивимося!.. Ходімо, хлопці! — і Козинець повів свою бригаду до комори, до клуні, в погріб, а потім і в хату. Заглядали на піч, у піч, під піл і все щось собі записували.

— В тебе досить є зерна. Можеш здати державі СТО пудів пшениці, п'ятдесят ячменю і двадцять вівса, — категорично заявив Козинець і тут же вручив повідомлення на таку кількість зерна раніше виписане в сільській раді.

— Ні, я тогр здати не можу, бо не тільки на посів не лишиться, а їсти не буде чого. Я рахую, що в мене всього -навсього сімдесят пудів пшениці, а ви хочете з мене взяти сто. Де ж я їх візьму?

— Пошукаєш, то знайдеш... підкуркульник!.. Коли через три дні не виконаєш накладеної хлібоздачі — самі візьмемо! Не подивимося, що ти маломощний середняк! — і Козинець з бригадою залишив подвір'я Нори.

Весь час розмови бригади з Матвієм, його дружина Софія мовчки, з переляком, дивилася на бригаду, пригортаючи до себе ще більш перелякану трьохрічну донечку Катерину.

— Матвію, що з нами буде, коли вони заберуть наш хліб?.. — запитала Софія, коли бригада вийшла.

— Та вони тільки лякають... Якже ж так заберуть увесь хліб?!.. — невпевнено потішав Матвій.

Через три дні у двір Нори заїхало цілих дві бригади на чотирьох бричках. Навантажили все зерно, яке знайшли і вивезли на станцію Чаплина.

— Боже ж мій, Боже!.. що ми тепер робитимемо! — стогнала Софія.

— Не тужи, — просив Матвій, — дякувати Богові, що борошна ще не забрали. В мене в клуні приховано три чували пшениці... добавлятимемо картоплею та буряками та й дотягнемо до нового врожаю.

— З чого ж той врожай буде, коли посіяти нема чим? — питала Софія.

— Десятина озимої щось значить, а потім посіємо проса, посадимо кукурудзи і все буде добре, — потішав Матвій.

В жовтні знову бригада зайшла у двір до Нори і забрала навіть те просо і кукурудзу, які збирався сіяти і садити Матвій. В хаті Нори оселився ЖАХ.

— Що ж ми робитимемо? Чим же я цих крихіток нагодую? — плакала Софія, пригортаючи своїх маленьких діток до себе.

— Та якось прогонуємо... корова доїться майже до отелення, то дітям молока вистачить. Не знаю, що буде з курми, бож і послід та проклята бригада забрала. Курей доведеться порізати, — сумно закінчив Матвій.

В грудні забрали й корову на «м'ясопоставки». Жах розростався в хаті хлібороба Нори.

Сумні були Різдвяні Свята в родині Нори, як сумними вони були у інших селян. Голод зазірав їм в очі.

Скінчилося борошно в Матвія. Живилися картоплею, варили приховану пшеницю, але й та була на вичерпанні. Самі недоїдали та все діток підживлювали. Матвій і Софія пухнути почали. Діти схудли до краю. Голодна смерть владно ступила в хату Норів, як і в хати інших селян. Вже були не-

одноразові випадки смерті з голоду цілих родин.

— Матвію!.. Матвію!.. Ти спиш? — тихо поспитала Софія березневої ночі, коли вже поснули діти, а вона все лежала з відкритими очима і тяжкими думами.

— Не сплю... а що?..

— Каленики повмирали... Вахмистри повмирали... та скільки й інших вже вмерло... Нам теж скоро кінець... рятунку не буде!.. Це Сталін нарочито душить нас голодом, щоб йшли в колгосп...

— І колгоспники вмирають, — перебив Матвій.

— А колгоспників морить за те, що тоді, позаминулого року, покинули були колгосп... тепер злість свою зганяє на них.... Грузини, вони мстиві... Але... я про друге... дітей треба рятувати.

— Треба, але... як?..

— Я вже надумала... Нам вже один кінець: або в петлю, або у Вовчу, а дітей, кажуть, советська власть жаліє... не дає їм померти, коли в них немає батьків...

— А пожаліла та советська власть дітей Сидоренків? — перебив Матвій.

— Але ж ніхто з власті не знав, що їхні батьки вже повмирали. Я чула, що батьки дітей своїх на станціях або в поїздах залишають, а ГПУ їх підбирає і в дитячі будинки відвозить... то може б і ми своїх... — і не доказала. Згодом, заспокоївшись, прошептала: — немає іншого рятунку... Відвези їх, Матвію... сам не повертайся... я вже не житиму... — і знову спазми перервали її мову.

Матвій ніжно гладив пухлою рукою пухле плече своєї любої дружини, з якою так щастливо прожив шість років... всього шість років.

— Поїду... повезу... завтра... — і більше нічого не сказав.

Ранком Софія затопила піч, поставила до неї два казанки: в одному паря бурячків, а в другому шість карто-

плин — по дві дітям і по одній собі й Матвієві. В клунок поклала одержу для дітей і трохи сухариків, які берегла, мов святощі. Це на дорогу дітям. Спазми душили горло, сльози заливали очі. Голова крутилася, а в очах пливли-пливли чорні кола. Надлюдським зусиллям трималася на ногах. Матвій тим часом пішов городом до річки Вовчої, яка несла свою кригу до Самари. Невидима сила тягла Матвія в крутіж мутної води повноводної річки.

— Але ж... діти... може врятує їх?.. — і Матвій повернув до хати. На сніданок до картоплі і бурячків поклала по огірочкові і трохи квашеної капусти. Поснідали. Настав час розставання. Софія подала Матвієві клуночок, а сама обхопила обох діток і крізь сльози шептала:

— Прощайте, мої діточки!... Прощайте, мої ненаглядні!.. Прощайте,

моя надія, моя радість!.. Тато одвезе вас до дяді... на шахти... там багато білого хліба... як колись у нас було... — ридання перервало мову Софії.

— Ми не хочемо до дяді... ми хочемо з мамою!.. — плакала Катруся, обхопивши свою рідну матусю за шию і покриваючи щокі поцілунками.

— Катруся!.. Катруся... дитинко моя ненаглядна... ви скоро повернетеся, а я тим часом... я... — і Софія поволі стала опускатися на домілку, тримаючи дитину в руках. Матвій підхопив її і поклав на під. Серце у Софії перестало битися. Непотрібна вже була їй ні петля, ні Вовча.

Поїзд Шепетівка - Мінеральні Води мчав із швидкістю 60 кілометрів, в прогоні між станціями Посяна і Демурин. Матвій дав дітям по сухарику, погладив їх по головці і, поцілувавши, кожного в щічку, сказав: —

— Сидіть тихо, а я вийду на хвилинку.

Вийшов у тамбур. Відчинив двері вагону. В ніс вдарив приємний і такий рідний запах розтаїї землі і весняних вод. Перехрестившись, Матвій кинувся в обійми своєї прабатьківської землі, з якої він уже більше ніколи не підвівся.

На станції Гришана ГПУ зняло з поїзда семеро дітей, а серед них і Василька з Катрусею. Всіх відвезли в «дитячий будинок» в селі Улянівка. Але цей «дитячий будинок» був звичайною «душогубкою» для нещасних дітей, подібною до газових «душогубок» гітлерівських фашистів, з тією різницею, що тут діти довго мучилися поки померли від голодної смерті, тоді коли в газових «душогубках» муки скорочувалися до п'ять хвилин. Варварство і європейська «гуманність». Там, в Улянівському «дитячому будинку», сотнями конали нещасні діти замучених голодом батьків. Ніхто їх не доглядав, ніхто їм їсти не давав. Без крику і стогону, мовчки доходили

Мапа голоду 1933 року у французькій газеті «Ле Матен» 30. VII. 1933. Чорним зазначено голодаючі країни: чи.

1 — «Юкрейн», а під чис. 2 — «Ляпейс де Козак»

маленькі діти, лежачи покотом на брудній соломі «дитячого будинку» (Яка іронія!..), що раніше був конюшнею багатого дідича. Звозили до того будинку переважно дітей від 3-ох до 12-ти років. Кожного третого дня до конюшні, чи то пак — «дитячого будинку», підїздило тягарове авто, забира-

ли на нього трупики дітей і десь відвозили.

Там померли й діти Матвія і Софії Нори. Нікому було за ними плакати... Нікому було поставити над їхньою могилкою хреста. Лише телефонні дрти співали і співають свою тужну пісню:

— Гу-у-ууу!... Гу-у-уу!...

Іван Дурбак
Хор. УВК

КОЗАЧЧИНА ОЖИВАЄ НА КАРТИНАХ ЕКА (З приводу 70-річчя мистця Едварда Козака)

Як молоденький, 16-літній січовий стрілень (УСС), Едвард Козак мав щастя в 1918 і в 1919 роках, під час наших визвольних змагань, побувати на широких степах України, над Дніпром, на землях славетної Запорізької Січі. Він бачив там скрізь сліди ще живої тоді козацької традиції. В селянських хатах красувалися на стінах картини козака-Мамая, козака-невміраки, та інші картини з козацькою тематикою, такі популярні та улюблені серед нащадків колишніх запоріжців.

Він бачив там також живих запоріжців із Запорізького Корпусу, що разом з полком УСС відбули спільну військову парадну над Дніпром, недалеко Січі. Потім бачив Запорізький корпус, що інші українські полки що мали назви наших гетьманів, і загони повстанців, що часто мали козацькі одяги, високоверхі шапки зі шликами, а навіть і давні козацькі шаблі.

Все це не могло не залишити глибоких, нестертих слідів у мистецькій, вразливій і відзивчій душі молодого юнака з Бойківщини, що його родове прізвище вказувало на якийсь зв'язок чи споріднення з нашою козащиною.

І коли він почав малювати — то завжди вертався до козацької тематики, як до потреби своєї душі, що підсвідомо самовиявляла себе, стверджую-

чи, «що ми браття — козацького роду»...

Важко тепер бодай згадати про всі його козацькі картини продовж 50 років його мистецької творчості, однак тільки на підставі недавніх його мистецьких виставок у Гантері можемо занотувати такі картини Ека з козацькою тематикою:

Козацька слава, На Київ (козак з витягнутою шаблею на тлі св. Софії), козак-бандурист, Бандуристи, На Чорному морі, Байдаки, Сагайдачний («Що проміняв жінку, за тютюн і люльку»), Тарас Бульба, У степу, Козака убито, На козацькій могилі, Прибитий дорозі, Козак відїжджає, Козацька дума, Козацька ніч, Запорожець, Запорожці (козацький табір оточений возами), Козак з люлькою, Козацький танець і багато інших. Зокрема — багато картин козаків-бандуристів і козацьких танців, майже на всіх виставках Ека.

Ювілят намалював багато чудових ілюстрацій до українських пісень, у тому і до козацьких. Варт було б видати в альбомі кольорові знімки козацьких картин Ека, що було б цінним вкладом у наше історичне малярство, яке тепер доволі занедбане.

Багато наших малярів намалювало прекрасні картини з козацькою тематикою, як: Т. Шевченко, І. Ріпін, Сла-

стіон, Іжакевич, А. Ждаха, Пимоненко, Ф. Красицький, М. Івасюк, П. Холодний (старший), Б. Нарбут, М. Бутович, М. Андрусів, Н. Сомко, Ю. Крайтович, П. Андрусів, Н. Сомко, Ю. Крайківський, І. Бельський, Самокиша і багато інших.

Однаке козаки на картинах Ека зображені з такою стихійною динамікою, з таким справжнім козацьким завзяттям, у русі, в акції, в боротьбі чи в танку, — словом — як живі. Еко від-

чув героїчного козацького духа й зумів вірно віддати його на своїх численних картинах з козацькою тематикою, що є цінним вкладом у наше образотворче мистецтво. І за те, що наш Ювілят, Е. Козак, так прославляє наше славетне козацтво вже продовж 50 років своєї мистецької творчості — належить йому від усього Українського Вільного Козацтва вдячність, признання, подяка й щире козацьке — Спасибі!

К о з а ц ь к а с л а в а

НА ЗМІНУ СТАРШИМ

Інж. Микола Ф. Чолівський

КОЗАЦЬКИЙ КОНЦЕРТ СИЛАМИ МОЛОДІ

В Чикаго 3-го грудня 1972 р. у великій залі Шопена відбувся великий концерт для вшанування пам'яті Гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного у 350-річчя його смерті. Концерт влаштовано заходами Т-ва «Бойківщина» та станиць Українського Вільного Козацтва — ч. 2 ім. Ген. Івана Омеляновича-Павленка та ч. 19 ім. Гетьмана Павла Скоропадського. Концерт виконано молодими силами Чикаго і можна сміло ствердити, що це був тріумф тих молодих сил. Не буде пересادي в твердженню, що це перший раз молодь різних організацій соборно показала, що вона своїми спроможностями на сцені може дорівняти виступам досвідчених старших сил.

З особливим притиском треба відзначити, що наші молоді сили з притамнанним для них ентузіазмом вшанували героя нашої історії Гетьмана Конашевича - Сагайдачного, знаменитого полководця Запорозької Січі, опікуна Української Православної Церкви та мецената української культури й науки. Власне в цьому зацікавленню й виконанню відзначення пам'яті Гетьмана Конашевича лежить повне значення праці молодих сил Чикаго. Це дає поштовх до того, що ВСІ АКАДЕМІЇ, як свято Самостійности й Соборности Української Держави, свято Шевченківське та вшанування героїв Визвольної боротьби України СЛІД ВИКОНУВАТИ ЗА ПРИКЛАДОМ ЦЬОГО КОНЦЕРТУ соборними молодими силами юнацтва і дітей різних українських організацій міста Чикаго. То був свіжий подув, то буде передача наших ідей в молоді руки. Це твердження не є тільки автора цих рядків, але така була загальна опінія присутніх на концерті, які виповнили майже вщерть

велику залю Шопена, і про що мені доводилось чути від багатьох осіб.

Концерт, після вступного слова взятого його ініціатора проф. Адама Антоновича, розпочав юнацький хор осередку СУМА ім. М. Павлушкова «Ватра» wraz з дівочим хором «Черемшина» парафії Св. Св. Володимира і Ольги під керівництвом проф. Василя Дзуля. При фортепіані проф. В. Шуть. Цей збірний хор вже при піднесенню куртини викликав захоплення публіки, бо хористи одягнені як українські козаценята, а їхній диригент вийшов на сцену також вбраний по козацькому. А ще більші успіхи мали їхні співи: «Наш Отаман Гамалія» та «На розпутті кобзар сидить», слова Тараса Шевченка, музика Гнатишина.

Між тими співами з чуттям продеклямувала Марійка Клиш «Івана Підкову».

Потім слідував виступ хору юнаків парафії Св. Св. Володимира й Ольги «Дніпро» під батуту о. Івана Кротця. Ці юнаки також презентувались в стилевих одягах, спеціально придбаних для того козацького виступу. Нам довелося почути цей хор вперше і треба признати, що його співи виказали добрі результати, певно не аби якої наполегливої праці симпатичного молоденького панотця. Проспівали ці юнаки «Встає хмара з-за лиману» Т. Шевченка та «Вилітали орли», Лисенка.

Після тих хороших виступів виголосив святочне слово Військовий Отаман УВК Інж. Антін Кущинський, давши правдивий образ Гетьмана Сагайдачного, як полководця, що переможно громив татарів, турків і Москву, та як мецената української науки й культури.

Дуже добрим був виступ ансамблю бандуристів і хору молоді чикагської філії ОДУМ-у під керівництвом Анатолія Луппо, які виконали: «Встає хмара з-за лиману» Т. Шевченка, «Карпатські Січовики, на слова, тепер вже члена УВК, Яра Славутича та «Ой, за лісочком» — народня пісня.

На тлі хору бандуристів виступила з прекрасною деклямацією Маруся Слободян: «Ніч в Чигирині» та «Гайдамаки» Тараса Шевченка.

Ще почули ми струнний ансамбль «Одна Сьома» під керівництвом Ростислава Ключовського: «Стоїть явір над водою» та особливо гарну «Думу про Нечая».

Бравурним закінченням концерту був виступ танцювального ансамблю

Театральної Студії при Сестрицтві Св. Покрови парафії Св. Св. Воолдимира й Ольги під керівництвом Любомира Цепинського. Його молоді, малі танцюристи, чудово одягнуті як козаченята, своїм мистецтвом, повним життєрадості, впрост полонили присутніх так, що були змушені повторювати свої захоплюючі точки. Вони протанцювали: «Гречаники», «Запорозький герць», «Шумку» й «Гопак».

На закінчення концерту проф. Адам Антонович показав на екрані звуковий монтаж світлин з періоду Козаччини, що він старанно підготував при співпраці з Ант. Кущинським. Особливо цінною була мапа походів Гетьмана Сагайдачного. На нашу думку було б краще, коли б ту мапу було

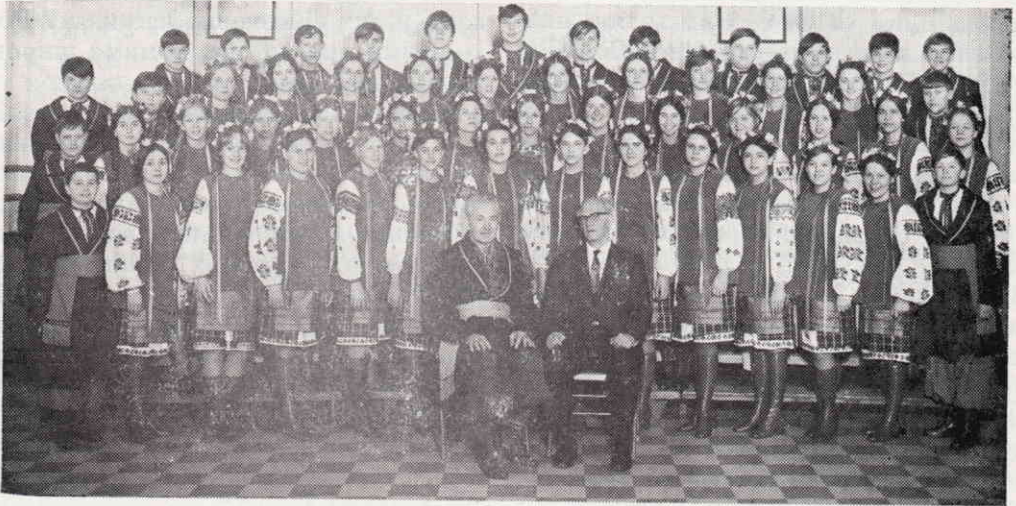
**Ансамбль бандуристів ОДУМ-у в Чикаго
(керівник Анатолій Луппо)**

висвітлено в часі святкового слова для більшої наглядності широкого діапазону переможних походів Гетьмана Сагайдачного на татарів, турків і Москву.

Оцінюючи в цілому концерт, як одну з найудаліших патріотичних імпрез в Чикаго по її змісту й оформленню та виконанню, хочу лише додати сліду-

юче міркування. При виборі пісень власне для молоді треба давати більше пісень бравурного змісту, як більш підходячих для молодих сил і емоцій. А на закінчення хочу підкреслити, що аранжери концерту, а саме: Т-во «Бойківщина» та дві станиці УВК в особах їхніх представників — проф. Адама Антоновича, адм. Курінного УВК Василя

Іващука та Сотника УВК Івана Сарва- дачного і за це їм належить найщирі-
дія вельми достойно вшанували па- ше побратимське признание за їхню
м'ять Гетьмана Конашевича - Сагай- працю, а всім молодим виконавцям з
їхніми провідниками — щире Спасибі!

Юний хор «ВАТРА» СУМА ім. М. Павлушкова в Чікаго
(керівник проф. Василь Дзуль)

Григорій Репа

ПЕРША ЮНАЦЬКА СТАНИЦЯ УВК

Невмируща Козацька Ідея заговори-
ла й ожила в серцях нашої молоді. А
їй же належить майбутнє нашої нації.
Знаємо, що вже в кількох станицях
УВК в козацькі реєстри, поруч бать-
ків, вписуються і юнаки та юначки.
При деяких станицях навіть заснову-
ються рої або чоти юнацькі. Але най-
активніше себе проявив гурток юнац-
тва, що належить до парафії Правос-
лавної Церкви Св. Тройці в Чікаго.
Знаменитим є те, що цей гурток, коли
його спостерігати зблизька, вирізня-
ється тим, що це юнацтво бере актив-
ну участь в Богослужбах. Одні при-
служують священикові о. Протопре-
світерові Миколі Литваківському на-
приклад — Тарас та Володимир По-
повичі, Віктор і Олекса Богдашев-
ські). Інші — їхні ровесники юнаки й

юначки поруч своїх батьків співають
своїми милими голосами в церковно-
му хорі під орудою о. диякона Ігоря
Зботанова (наприклад — Юрко й
Степан Репи, Роман Петрошук, Ольга
Короленко, Христя та Оля Поповичі
та інші).

І ось, така молодь за покликом
своїх батьків та в наслідок поступо-
вого освідомлення й розуміння істо-
ричної сили нашої нації, крім служби
Богові, висловила бажання служити
організовано й Далекій Україні. Захо-
тіли вони мати свою окрему молодечу
станіцію Українського Вільного Ко-
зацтва. Дня 18 лютого 1973 року зі-
бралися вони при участі представни-
ків своїх батьків і по благословенню
Панотця Полковника - Капеляна УВК
Протопресвітера М. Литваківського

заснували свою козацьку станицю.

Не мають вони ні козацьких коней, щоб на них гарцювати, ні шаблук при боці. Але з християнським духом та козацьким молодецьким завзяттям мають щире СЛОВО. Ним хочуть палко служити й голосити ПРАВДУ ПРО УКРАЇНУ поміж колегами в американських школах, де вони вчаться, а то й своїм американським учителям та між своїми ровесниками українськими дівчатами й хлопцями ТУ ПРАВДУ ПРО ПРАВА Батьківщини своїх родичів НА БОРОТЬБУ ЗА ВОЛЮ Й ДЕРЖАВУ УКРАЇНИ та вияснювати за Тарасом Шевченком — «хто ми й ким за що закуті!»... Робитимуть ці козацькі юначки й юнаки, слідуючи за своїм патроном св. п. о. Агапієм Гончаренком, першого козака в Америці, ім'я якого вони прибрали для своєї молодечої станиці...

Для своїх організаційних і виховних потреб та для розваг козацьке юнацтво, маючи щире й прихильне наставлення до їхніх стремлень з боку родичів, можуть користатись прекрасною парафіяльною залєю для гутірок, забав і спорту.

В перших початках своєї чинности це, вже організоване козацьке юнацтво, старатиметься поширити свій реєстр та приєднати до себе під козацьким гаслом служити Україні і українській нації, а не одній якійсь політичній групі, нових побратимів і по-сестер, які ще не встигли вписатись до Козацтва перед основуючими зборами.

Це ж славне юнацтво, що має в

своїх рядах, крім молодших, ще й старших юнаків, що скоро будуть покликані до служби в Американській Армії, турбується й підносить питання: а хто ж буде їхніми духовними опікунами у тих військових частинах? Розходиться про те, що помимо широко розвиненої мережі в ЗСА кількох українських Православних митрополій, досі ніхто не постарався з позитивними результатами перед американськими відповідними чинниками, щоб для українців американських вояків було наставлено військових українських капеланів, як то мають щастя інші етнічні групи. На цьому місці і автор цих рядків хотів би, щоб на це питання нашої патріотичної молоді було звернено прихильну увагу і щоб вона почувала активний відгук та задовольняючу відповідь з боку наших Ієрархів.

Генеральна Управа УВК з великою радістю привітала вістку про успішне закінчення підготовчих старань та про засновання цієї фактично першої юнацької станиці УВК і Військовий Отаман, згідно зі статутом УВК, наказом Українському Вільному Козацтву затвердив її засновання під назвою: «Перша Юнацька Станиця УВК ч. 26 в Чикаго ім. о. Агапія Гончаренка».

До Управи Станиці на її основуючих зборах обрано: Отаман станиці Юрко Репа, його заступник Олександр Богдашевський, станична писарка Христия Попович, скарбник Роман Петрошук, організаційний референт Володимир Попович і станичний ревізор Степан Репа.

НАШОМУ ЮНАЦТВУ НА ПАМ'ЯТКУ

Юначка ЖАННА ДАРК, маючи 17 років, повела французьку армію проти англійських окупантів.

Юнак ОЛЕКСАНДЕР ГАМІЛЬТОН, маючи 21 рік, відіграв значну роль у американській революції.

Від Редакції «У. К.»

З нагоди засновання юнацької Станиці УВК ім. о. Агапія Гончаренка по-

Витинки з листа о. Ггапiк Гончаренка, першого українського емігранта до Америки, поміщеного в часопису «Окленд», Каліфорнія, а пізніше, в 1899 році в «Свободі».

«Чимало єсть ще таких людей, що козаків уважають за дикунів, розбишак та хижих звірюк. Щоб увіковічити насильства на поляках і жидах, грізний цар Москви вживав ним найманих дикунів, називаючи їх козаками. Ті звірюки суть в дійсності татари, калмуки й москалі. Властиві козаки охотно не служили пажерливому цареві, щоб поповняти чорні вчинки; се був народ вищого полету духа й високо розвиненої моралі...

«Москалі хотять вмовити в цілий світ, що козаки не суть лучшими від шматів, з котру обтираєсь ноги, але козаки, мешканці України, мали свою маринарку перед мурами Візантії і далеко перед заняттям москалями Аляски, козаки з Камчатки відвідали Сан Дієго й Мендоціно. Рільничий промисл козаків станув перед тим славні століття. їх шовк і полотняні вироби звісні цілому світові. Архітектура дійшла до великої досконалости. їх міста були чисті, а їх мешканці промислові й браві. Они ніколи не узнавали іншої форми правління, лиш демократичне. Суспільне життя козаків стояло і стоїть вище від московського. В тім лежить їх сила. Як в одній з їх пісень кажеться: «Козацька сила стала могутча, бо наші смільчаки мають одну душу й од-

даємо кілька уступів з листа св. п. па'яті цього першого в Америці українського козака, які є тепер бібліографічною рідкістю.

не серце». Вигляд козаків разячо різниться від породи московської, се так, як італієнець від німця, їх ранішня й вечірня молитва — ... щоб їх визволи з-під московського ярма. Козаки бились все мужньо в обороні давленої людськості. їх широкі груди були покриті численними ранами, бо повздержували азійські орди перед напливом в Европу й хоронили європейську цивілізацію перед варварством. Простягаючи по-приятельськи руки до зрадливого, московського царя Алексія, в ім'я релігії, але не народности, наш характер померк через московських тиранів. Ми тепер поділені й давлені, не маючи ні імени, ні краю.

Число козаків числить під ту пору 25 мільйонів. (Примітка редакції «У. К.»: лист о. А. Гончаренка писано 1899 року). Від Уралу аж до Карпат, цілий край над берегами Чорного моря належить до них. Они се знають і чують, що та Україна, доки краплиночка крові лишилась в їх жилах, належить до них. Они знають і те, що москалі за розмислом грабували козацький нарід і скривали від світа багаті скарби їх предків.

ДіД
Ми невдоволені з московського ярма і готові повстати в обороні нашої незалежности. Наші чувства суть нестерпні. Нашою теперішньою релігією єсть релігія мучеництва; завтра буде вона релігією побіди.

Я вірю, що працювати для освободження козаків значить тільки, що відкрити джерела загальної свободи і поступу. Ми поручаємось молитвам всіх народів.

Агапій Гондаренко — козак вільної України».

Антін Кущинський**ЧОМУ ТАКИЙ ЗНАМЕНИТИЙ УСПІХ?**

Театральна Студія Молоді при Українській Католицькій парафії Св. Св. Володимира й Ольги в Чикаго в складі 60 молодих артистів українських православних і католицьких дітей у віці від 10 до 16 років, відіграла від листопаду 1971 року до кінця 1972 року з ентузіазмом і великим успіхом та з небуденним захопленням публіки в різних містах ЗСА й Канади VICIM PA-31B ту саму п'єсу «оперету» — інсценізацію історичної повісті А. Чайковського «За Сестрою». П'ятнадцять ре-

цензій в українських і іншомовних часописах різних ідеологічних напрямків відзначили надзвичайними похвалами ті вистави. Високий рівень гри малих артистів дивував і чарував публіку, що завжди заповняла виставові залі і тоді, коли виставу повторювалось. Хто оглядав цю виставу, то не міг забути і ще, і ще хотів би її бачити.

Ініціаторкою цієї Театральної Студії була завзята, працююча та високо ідейна патріотка голова Сестриц-

тва Покрови Пресвятої Богородиці О-рися Гарасовська. Інсценізацію повісті з 17-го століття підготував ентузіаст театрального мистецтва Любомир Цепинський — він же режисер і диригент оркестри. Чудова хореографія цієї вистави належала Лілі Цепинській. Отже, мистецький провід молодого театрального гуртка, лаштунки сцени, козацькі й народні одяги, знамениті танці, романтичний зміст п'єси, жертвенність з боку батьків артистів — все це безумовно забезпечило такі безприкладні успіхи і оправдували ті високі похвали рецензентів найрізноманітніших редакцій, якими просто засипали тих і мистецьких керівників, і тих молоденьких артистів — дітей.

Але ще одною, також головною причиною, а може й найголовнішою тих кольосальних успіхів і захоплення дітей своїми ролями та такого ж захоплення і зацікавлення публіки є безумовно зміст та ідея самої п'єси. Сюжет її взятий аж з 17 століття — часів козацької боротьби з татарами й турками, коли благородні риси патріотизму, честі, слави та боротьби за волю України й віру християнську були характерними для тої доби. Тих благородних рис, широго державницького а не групово-партійницького патріотизму забракло в сучасних наших масах суспільства. Але це ж суспільство інтуїтивно тужить за відродженням тієї ідейної сили з її традиціями для боротьби з ворогом. Тому глядачі вистави з козацької тематики душою вігроджувались і раділи дивлячись на наше майбутнє — на тих козаченят на сцені, який дороге панство Ципинських так по мистецьки навчили і запалили в їхніх душах козацький вогник.

Наше суспільство, що в роскошах емігрантського життя в Америці ще не згубило любови до Батьківщини, тужить за Рідним Краєм а в душі, свідомо чи несвідомо, шукає за джерелами й причинами минулого щастя

Рідної Землі, тягнеться до відродження тих джерельних причин, як росли на до сонця, джерел минулої слави й волі України. Тому, власне, козацька тематика, як пригадка про одне з тих джерел щастя нашої нації і її сили так часто останніми часами почало знаходити собі місце в різних українських виданнях і часописах. Ця ж виховна п'єса «За Сестрою», так гарно інсценізована мистцем Л. Цепинським з романтично - пригодницьким але разом і реалістичним духом, так відповідний до часів 17-го століття, розкрила двері в наших серцях та оживила ту тугу за минулим і воскресила надію про майбутнє...

Тут процитуємо кілька оцінок (за «Мирянином» ч. 11-12 зі ст. 201).

... «Проф. Цепенда називає її «чудесною й виховною моральною картиною», а С. Бурій підкреслює її актуальність у теперішній час, коли ситуація, в якій опинилася Гануся (почуття вірності рідній землі й вірі, приспане на короткий час чарами, пробуджується знову під впливом рідного танку) так часто нагадує симптоми відчуження серед нашої молоді під впливом оточення. Символіка головного мотиву п'єси, шукання схопленої татарами сестри, знаходить свою розв'язку тепер у шуканні «загубленої української душі» і в намаганні пробудити її та повернути до рідного середовища. «Ідемо з нашою невмирущою піснею й танком, щоб в сучасному зматеріялізованому світі шукати сестри — загубленої української душі й допомогти їй знайти шлях до Бога й батьківщини» (о. М. Бутринський)».

**
**

А тепер уявім собі, що замість цієї козацько-дитячої інсценізації ті ж самі мистецькі керівники поставили з тими ж артистами якусь іншу п'єсу, сказати б, з якимсь іншим «міжнародним» загальним дитячим сюжетом, наприклад «Червону шапочку» або щось

інше глибше чи простіше того «сорту»... Може ці ж самі талановиті молоді артисти вправно відіграли б таку виставу, а публіка з неменш зацікавленням слідувала б за грою, а особливо батьки й матері артистів... Але чи хватило б «пороху в порохівницях» у тих артистів повторити ту гру з таким же ентузіазмом аж вісім разів? А чи були б виставові залі битком набиті глядачами? А чи публіка

переживала б ту гру і її змісл, як було при нашій козацькій діточій виставі? А чи знайшлося б аж п'ятнадцять редакцій різних ідеологічних напрямів і стільки ж рецензентів, щоб так захоплено аналізувати значення такої п'єси і так високо оцінити гру артистів??? На всі запитання кожний, коли подумає глибше, відповідь тільки одне слово — «Ні!».

НА 56-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ УВК

З листа Почесного Козака Василя Ємця до Редакції «У. К.»

... «Як виконуючий секретарські обов'язки в Міністерстві Народної Освіти за новітньої Гетьмансько - Козацької Держави, — я мав щастя бути наочним свідком великої історичної події в Києві, коли Гетьман Павло, вбраний в історичним білім жупані, читав грамоту про відчинення Першого Українського Дер-

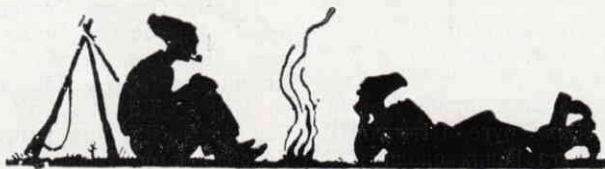
жавного Університету, що було лише початком розбудови української високошкільної освіти, бо пізніше було відчинено ще три українських університети: в Кам'янці-Подільському, Січославі та Полтаві...

... Як скромний музика-кобзар, не можу не згадати про щире захоплення кобзарством того Сина Української Козацької Землі, що, засновану мною Першу Капелю Бандуристів, кілька разів закликав до Гетьманського палацу, коли відбувалися в нім прийняття амбасадорів чужинецьких держав та яка, з волі Гетьмана вже була в дорозі до удержавлення. Як той державний муж нашої доби захоплювався кобзарським мистецтвом, свідчить той факт, що мав й придворного бандуриста, козака — синьожупанника Данька Шербину.

... Не можу забути й тієї хвилини, коли після одного мого концертного виступу, я мав щастя відчувати потиск руки Гетьмана Павла й такі мало заслужені слова: «Ви робите велику роботу для Вкріни, тож щастя Вам Боже!». Аж на таке я мало заслужив. Бо і мою військову службу, і мою працю в Міністерстві Народної Освіти і мою кобзарську працю — розглядаю, як службу нашій Козацькій Матері Україні. Служив їй не лише за Гетьманщини, але й за Центральної Ради та Директорії УНР».

Ля Хоя, 12 жовтня 1972 р.

Василь Ємець

З ДІЯЛЬНОСТІ СТАНИЦІ УВК ч. 24 ім. Великої Княгині України Св. Ольги (Карльсруге, Зах. Німеччина)

Нещодавно, бо в 4(22) числі нашого журналу, містили ми гарний допис про вшанування Станицею пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри і Полковника Коновальця. На днях одержали ми від Отамана Станиці, Значкового УВК Івана Карабіна, звіт про посвячення прапора УВК для Станиці в дні двадцятьдругого жовтня 1972 р. та відправлення Панахиди і складення вінка на могилах «Синів України» в м. Раштадт (Баден) і в селі Нідербіл, 15 км. від Раштадт. Це справді приклад гідний наслідування, бо Станиця ч. 24, покищо самотня в Німеччині, організована доперва на початку березня минулого року, але своєю діяльністю перевищує деякі Станиці набагато старші і з більшим числом членів. Організацію праці належить зв'язати Отаманові Станиці, його гідній дружині й помічниці Вероніці, Всеч. о. капеляно-

тільки українці, але також німці і німецький священник євангелик з родиною. Залю удекоровано українськими національними прапорами та відповідними транспарантами, а перед прапорами уставлено прикрашений живими квітами вітвар з іконою Божої Матері, Покровительки Українського Вільного Козацтва й цілого Українського Народу.

О год. 17-й Всеч. о. Володимир Гаргай відслужив молебен до Пресвятої Богородиці, що його всі приязні вислухали з правдивою побожністю, а після молебня Всеч. отець приступив до самого акту посвячення прапора, що його держав Хорунжий в асисті Отамана Станиці і запрошених кумів: ред. Ф. Кордуба з Мюнхену і мгр. Демянів з Пфорцгайму — колишні борці 1-ої Української Дивізії УНА. Акт посвячення закінчено молитвою

**Посвячення прапора Ст. УВК ч. 24
о. Сотник-капелян Володимир Гаргай
Заступник Отамана Станиці**

ві Сотн. УВК В. Гаргаєві, що є одночасно також Заст. Отамана Станиці, дібраній Управі Станиці та виконавцям святкових імпрез, що про них з признанням і вдячністю згадуємо.

Як згадане вище, посвячення прапора відбулося двадцятьдругого жовтня м. р. в Залі Інженерської Школи для Шклярів в м. Карльсруге. На це величаве свято прибули в числі 140 громадяни з Карльсруге, Штутгарту, Мюнхену, Пфорцгайму та інших околиць не

**Молодший Юнак Ст. УВК ч. 24
Володимир Карабін, який може
колись буде Козацьким Отаманом**

«Боже вислухай благання». Після посвячення прапора Отаман Станиці візав членів УВК-Козацтва стати в ряді до присяги на козацький прапор, що її перевів Всеч. о. В. Гаргай, та для врочистого вручення відзнак УВК.

З черги Отаман Станиці зложив сердечний привіт Високостойному Почесному Отаманові УВК Ген. Штабу Генерал Кошовому, Командирові УНА Павлові Шандрукові і його ВДост. Дружині, Військовому Отаманові Ген. Хор. УВК Інж. Антонові Кушинському, Генеральному Писареві і членам Генеральної

Управи УВК й Усій Козацькій Братії, та окремо здоровив Ген. Пор. Михайла Крата, що його пізнав ближче на святі полонених в Ріміні а згодом в Англії. Відтак привітав усіх привітних на святі і зокрема ред. Ф. Кордубу і мгра Демянева й особливо гостей з подальших околиць. Окремо відчитав і подякував за привітання на свято від Генеральної Управи УВК.

У своєму слові Отаман Станиці вказав на важливість нашої організованої праці на чужині, зокрема в рядах УВК, для допомоги в досягненні дорогої волі нашому нездоленому але нескореному народові. Окремо наświetлив силуетку Патрона Станиці, Великої Княгині України Св. ОЛЬГИ. Епохального її значення в історії України, проголошуючи одночасно день двадцятьдругого жовтня кожнорічним святом Патрона Станиці.

З черги Отаман Станиці попросив до слова ред. Ф. Кордубу з Мюнхену, який у своїй доповіді «Українське Козацтво в Боротбі» представив ядро надзвичайну роллю Козацтва з-зарання свого існування, що його осередком стала Запорозька Січ, яка протягом двох століть була азилем української вольности, національної, соціальної, індивідуальної — і супроти Польщі й Москви. Запорозька Січ зайняла виключне місце серед земель України і в психології українського народу. Український Козак став символом лицаря, оборонця-захисника українського народу від всякого ворога. Запоріжжя було школою шляхетности й лицарства, до якої прагнула молодь усіх станів України, і селяни і міщани, і навіть вельможного українського шляхетства, яке ще не розірвало з українськими традиціями. Українське Козацтво — синонім нашої культури свободи, що б'ється в серцях нашого народу, леліє і кує долю. І сьогодні, не зважаючи на це, що в Україні розіграється драма за збереження українського людського потенціалу, ніщо не зломить Козацької Нації, бо за словами передчасно згорішого поета Василя Симоненка: «Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій Народ! Народ мій є! В його волячих жилах козацька кров пульсує і гуде!».

Після доповіді слідувала мистецька частина складена із 17 точок, в якій чергувалися деклямації з виступами місцевого мішаного хору під орудою п. Єлисавети Момот, сольовими виступами баритона Б. Шарка і танцювального гуртка «Київ» з м. Штутгарт в числі 25 хлопців і дівчат під керуванням п. О. Несмашного.

З деклямаціями виступали: А. Король «Любіть Україну» В. Сосюри, «Холодний Яр» і «Чернець» Тараса Шевченка; С. Васильківська «Нас ждуть» Олеся і «Хустина» Т. Шевченка; молоденька Клявдія Телятинська

«Хто я, Українка я» і молодший юнак УВК Володимир Карабін «Я маленький Козак».

Мішаний хор проспівав: «Ой у полі могила», «Гей на горі там жінці жнуть», «Копав копав криниченьку».

Танцювальна група хлопців відтанцювала «Аркан» і «Гопак», дівчата — «Кину кужіль на полицю».

Соліст бандурист Богдан Шарко проспівав при супроводі бандури «Ой Морозе, Морозенку», «Встає хмара з-за лиману», «Повій вітре на Україну» і «Ой у полі сніги білі».

Всіх виконавців мистецької частини та доповідачів привітні нагороджували оплесками.

В загальному свято посвячення прапора Станиці відбулося в піднесеному настрої, залишаючи незабутній спомин й запал до дальшої праці на національно-культурному відтинкові Козацької Станиці. За зорганізування цього небуденного і високо вдалого свята слід згадати особливе призначення Отаманової дружини Вероніці, Посестри УВК — особливо за святочне прибрання залі, Заст. Отамана Всеч. Сотн. УВК о. В. Гаргаєві, диригентові хору п. Єлисаветі Момот, бандуристові Побр. Б. Шарко, п. О. Несмашному й усім виконавцям цієї імпрези як теж численним учасникам. Окрема подяка належить п. ред. Феліксові Кордубі за надзвичайно солідно опрацьовану й високо корисну доповідь.

Дня 1 листопада 1972 р. зорганізовані члени Станиці УВК з прапором і громадяни в числі 40, під проводом Отамана Станиці, склали доземний поклін «Синам України-Синьожупанникам» біля пам'ятника «Дас Україніше Еренмал» в м. Раштадт. Капелян Станиці Сотн. УВК о. В. Гаргай відправив Панахиду, а Отаман Станиці виголосив відповідне до хвили слово в пам'ять борців за українську справу. На пам'ятнику зложено квіти, також німецька управа цвинтаря зложила вінець з квітів, що вони роблять кожного року в дні 1-го листопада.

З Раштадту поїхали громадно до села Нідербіл, віддаленого 5 км., де спочивають українські полонені колишніх царських військ, що померли в рр. 1915-17. Є там також двометровий пам'ятник з написом: «Тут спочивають померлі в Лазареті, українські полонені — 1915-17». І тут Вс. о. Гаргай відправив Панахиду, а Отаман Станиці віддав спочившим честь прапором.

Могили померлих занедбані як теж пам'ятники в обох місцевостях прищени і вимагають відновлення. Не легка це справа, бо вимагає видатків і відповідного догляду. Приємно нам однак повідомити, що Отаман Станиці вже поробив перші кроки, зв'язуючись через Генеральну Управу УВК з Головою Братства Дивізійників д-ром Романом

Дражньовським, що є також Обласним Отамном УВК на ЗСА-СХІД і від нього наспіло вже письмо, що є надія на позитивну розв'язку при допомозі Братства «Броди-Лев» та співпраці Станиці УВК.

Честь і слава друзям по зброї, які живуть пам'яттю про своїх рідних братів!

П. Б.

Протимосковська демонстрація в Аделайді (Австралія)

Заходами Української Австралійської Ліги 14 жовтня 1972 р. відбулася велична, дуже успішна демонстрація для відзначення 40-річчя великого голоду в Україні організованого більшовиками. Число учасників було одна тисяча осіб, а демонстрації придивлялися тисячі людей. Було несено великий деревляний хрест, за ним 10 чорних коругов з великими написами, потім 20 дівчат в національних одягах несли 20 вінків, за ними — національні й організаційні прапори і 22 транспоранти вздовж походу.

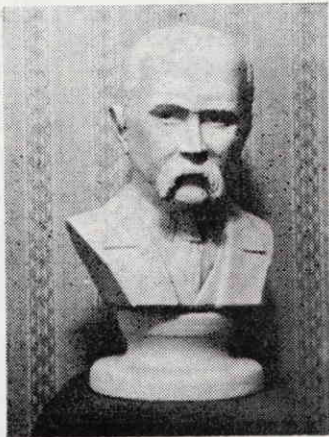
На чолі походу дорослих учасників демон-

страції йшов єпископ Іван Прашко у супроводі трьох священників УАПЦ, в тому числі *Капелян-Курінний УВК о. Никодим Плічковський*.

Демонстрація закінчилась посвяченням хреста з пропаятною таблицею. Промовляли члени федерального і південно-австралійського парламентів та представники українських організацій.

Програмою керували: Заступник Отамана ст. УВК ч. 17 ім. Генерала Тараса Чупринки Хорунжий Мийло Добриденко та п. Іван Чумак.

Погруддя Шевченка

осаяність віри разом із спокійною впевненістю перемоги в далекому майбутньому. Цей погляд у майбутність є найбільше характеристичний для цілої різьби. Різьба виконана у стилі ідеалізованого реалізму, є твором непересічної вартости, а рівночасно важливим етапом у праці нашого різьбаря. Погруддя приміщене в канцелярії. Бібліотеки, де воно прикрашає одну з шаф поруч великого розміру портрету Шевченка, намальованого Репніном.

Управа Бібліотеки й Музею ім. Т. Шевченка висловлює оцим свою вдячність за величавий дарунок та своє признання для праці інж. П. Сесь.

Управа Бібліотеки й Музею ім. Т. Шевченка

Бібліотека й Музей ім. Т. Шевченка в Лондоні збагатилася новим цінним дарунком, а саме погруддям нашого Великого Пророка, природних розмірів, виконаним у білій масі. Цю велику різьбу подарував Музееві п. інж. П. Сесь, відомий дотепер із своїх мистецьких керамічних творів та малого формату різьб погрудь Шевченка і Франка. А це його праця великого розміру. У свій твір вклав інж. П. Сесь багато широго надхнення, подиву й пошани для Шевченка, як і глибоку вдумчивість. Шевченко зображений тут у віці після заслання. В його високоінтелектуальному обличчі змалював мистець глибоку любов, людяність і співчуття для брата.

На прудуховленому лиці сліди пройденної каторги, а рівночасно тверда незламність і

Скульптор Інж. П. Сесь

Полковник УВК Клим Трохименко

відсвяткував 5 лютого 1973 року 75 років свого життя, з яких 30 років присвятив малярській творчості. Редакція «УК» вітаючи ВДостойного Побратима з його діamentовим ювілеєм, бажає йому міцного здоров'я на многі літа та дальших успіхів у мистецькій чинності, яку він так активно провадив і показував на чисельних міжнародних виставках. З цієї нагоди тут подамо кілька фахових оцінок його праць.

Фахова критика вважає Кліма Трохименка висококультурним талановитим малярем-примітивістом. У 50-му ювілейному виданні американського «Арт Дайджест» Кліма Трохименка названо одним із найоригінальніших малярів. Вікторія Доногу у «Філядельфія Інквайрер» пише: «.. Олії Кліма Трохименка поєднують, без дешевих ефектів, примітивістичний підхід із багатим відчуттям кольору». Перл МекКарті з нагоди Трохименкової виставки в Торонті пише в «Глоуб енд Мейл»: «... Хоч не молода людина, Трохименко помолодечому і з визначним успіхом вживає свіжих комбінацій барв у своєрідному після-імпресіоністичному стилі. Декілька його натюрмортів прегарні й повні витриманої життєрадості. В основному це примітивізм далекий пересічності і відмінний від некомпетентності та дівтвацтва, які часто зустрічаємо в цьому стилі. Його кольорові композиції вишукані».

**Бунчужний УВК Петро БАГРІЙ, кол.
Старший Десятник УГА, учасник
збройної Визвольної Боротьби
України**

ВІДИЙШОВ У ВІЧНІСТЬ ІВАН ВОРОБЕЦЬ-КАРПАТСЬКИЙ

Сотник і Отаман Станиці УВК ч. 12 ім. о. А. Волошина в Едмонтоні

Разом із різдвяними й новорічними картками принесла пошта також повідомлення про смерть земляка-товариша, Івана Воробця Карпатського, який помер по довгій і важкій недужі в Едмонтоні дня 12-го грудня 1972 р. й був похований о. В. Тарнавським з Церкви св. Юра дня 15-го грудня ц. р. на цвинтарі св. Михаїла в Едмонтоні.

Сл. п. Іван Воробець народився дня 14-го квітня 1914 р. у верховинській селянській родині в Пилипці біля Волового (тепер Міжгір'я) в Карпатській Україні. По закінченні чотирьох клас народньої школи в рідному селі, при допомозі улюбленого учителя Василя Дубика вступив до горожанської школи в Воловому й був приміщений в інтернаті Червоного Хреста для незаможних дітей. У вересні 1933 р., в часі важкої господарської кризи, вступив Іван Воробець до української торговельної школи в Ужгороді, а по одному році переступив він до Греко-Католицької Учительської Семінарії в Ужгороді, в якій директором був о. Августин Волошин. Та матеріальні злидні не дали можливостей Іванові Воробцеві закінчити освіти в цій школі й стати народнім учителем, що було його мрією.

У вересні 1935 р. прийняв його директор Августин Штефан до Української Торговельної Академії в Мука-

чеві, в якій студював він при допомозі добрих людей аж до листопада 1938 р., коли то, з огляду на віддачу Мукачева віденським арбітражем Чіана й Ріббентропа, переходить він з Академією до Сваляви й остаточно, по поновній еміграції школи, закінчує він Академію в Братиславі у вересні 1939 р. Працю Академії відновлено у Братиславі завдяки заходам проф. Августина Штефана, основника цієї школи ще в Ужгороді в 1922 р.

Не легке було студентське життя Івана Воробця. Ще в горожанській школі, одинадцяти-літнім хлопцем розпочав Івась промишляти й заробляти дрібними послугами, щоб допомогти своєму батькові оплачувати невеличку оплату за прожиток і харчування в гуртожитку в сумі 75 корон місячно (тоді це рівнялося двом долларам). І в торговельній школі допомагав йому директор Ярослав Гошек, бо бачив здібність і охоту вчитися у цього бідного верховинського хлопця. В мукачівській торговельній академії допомагав йому директор Августин Штефан, звільняючи його від шкільних оплат і влаштовуючи його на помешкання й прохарчування в «Ученичій Домівці», що нею завідував проф. Валеріян Горбачевський.

Крім згаданих добродіїв, яким Іван Воробець-Карпатський все був надзвичайно вдячний, згадував він Отців Василиян в Ужгороді та Мукачеві, в яких він завжди знаходив прибіжище у найскрутнішій ситуації. Бл. п. о. протоігумен Булик приймав його на прожиток до інтернату підчас його студій в Ужгороді, а оо. Василияни на Чернечій Горі прохарчувували Івана Воробця, Василя Гедя, Луку Телігу та ін. незаможних академістів у найскрутніші часи їх студій.

Мені як шкільному товаришеві та пластовому приятелю залишається в

пам'яті зокрема всюдиприявність Івана Воробця, де потрібно було рук до праці на народній ниві. Відданий і палкий син своєї Батьківщини, яка отрясувалася від залишків мадяронства й зводила завзяту боротьбу проти наступального москвофільства, Іван Воробець вже замолоду віддав усі свої слабкі сили для розбудови «Пласту» на Закарпатті, для допомоги старшим у діяльності «Просвіти», а то й для розбудови українського політичного життя. Бо ж уже молодим двадцятирічним юнаком кидається він у вир праці в секретаріаті Християнської Народної Партії, очолюваної о. Августином Волошином.

Незабутньою згадкою для мене є участь пластуна, брата Івана Воробця, у манже кожному районному чи крайновому пластовому здвизі; його бадьорість підчас Всепросвітянського З'їзду в Ужгороді в 1937 р.; його героїська боротьба за вивіщення українського блакитно-жовтого прапора, який був також крайовим прапором Підкарпатської Руси, підчас маніфестації перед будинком Миської Ради в Мукачеві у вересні 1938 р. Через свою певпинну й безкомпромісову боротьбу проти москвофільства, мав він і клопоти так як і наші покійні товариші Дмитро Цугорка, Іван Романець, Василь Гедьо та інші.

Віденський арбітраж застає Івана Воробця в Мукачеві в ролі члена Української Національної Оборони, предтечі славної «Карпатської Січі». Він із товаришами не думав про зберігання власного нарібку, а взявся рятувати народне добро. Зокрема зосередив він сьому увагу на евакуацію сиротинця з Мукачева до Сваляви, немов би тим хотів віддячитися за свій побут в інтернаті Червоного Хреста поміж сиротами й бідними дітьми. Тепер Івана Воробця всі знають, як доброго аматорського фотографа, який радо давав свої послуги й тим дещо собі заробляв. Продовжував він це діло й

по виїзді на еміграцію, а любив він його аж до самої смерти.

Березневі Дні Карпатської України 1939 р. застали Івана Воробця поза кордонами рідної вільної держави. Він був покликаний до військової служби у федеральній армії та перебував у ті часи на теренах Чехії, звідки він уже не повертав на Карпатську Україну. Зате брав він активну участь у виборчій кампанії до Першого Союму Карпатської України в січні та лютому 1939 р. Це сл. п. Іванові Воробцеві вдалося повернути бувшого москвофіла, посла агарної партії до чехословацького парламента, Василя Шерецького, на самопізнання свого українського роду та до підтримки ним уряду Карпатської України, на чолі з о. д-ром Августином Волошином.

На еміграції в Берліні, в 1939 р. зацікаувалася Іваном Воробцем родина гетьмана Павла Скоропадського. Був він тоді знову в великій потребі, в чужому світі, без знання мови... Ця допомога залишила тривалий вплив на сл. п. Івана Воробця-Карпатського (це саме в тому часі додав Іван до свого прізвища «Карпатський») і залишився він симпатиком Гетьманського Руху аж до смерти.

В часі війни бував Іван Воробець на рідних землях Соборної України. Ще в Берліні відкрито в нього нахил до театрального мистецтва. Він поглибив його і в той спосіб відвідував він тоді корифеїв української сцени у Львові, на чолі з Блавацьким. По війні, зараз таки в 1945 р. зорганізував він «Гуцульську Групу», яка успішно відбула турне із «Калейдоскопом», але на зловбий наклеп був він заарештований і мало-що не відданий чеським комуністичним чинникам, і так успішно розпочата праця «Гуцульської Групи» була припинена.

Перебуваючи в таборах у Форгаймі та Ашафенбурзі, відновив Іван Воробець-Карпатський свою діяльність у «Пласті». Але вже в 1948 р. виїхав до

Канади, де ним спочатку заопікувався був у Виндзорі сл. п. Юрко Габовда. По короткому речинці праці на фермі, влаштувався він на працю в шпиталі, куди вже по одному рокові спровадив свою наречену, Вікторію, з якою одружився. На жаль, дістав він тут астму й на пораду лікаря виїхав до Едмонтону в 1956 р., де аж до смерти був він власником бюро для посередництва купівлі й продажі гіпотеки.

Крім дружини Вікторії, залишив сл. п. Іван Воробець дві доні, Лесю та Люсю. Хоч був сл. п. Іван вже дуже хворий, діждав він щастя в серпні 1972 р. відвести свою доню Лесю під вінець з Романом Павлюком.

В Едмонтоні всі знали сл. п. Івана Воробця-Карпатського як активного громадського діяча. Належав він до Братства Карпатських Січовиків, був він Станичним Отаманом Українського Вільного Козацтва ім. о. Августина Волошина, активним у Мистецькому Клубі, Товаристві Професіоналістів і Підприємців і належав до церкви св. Юрія Переможця.

До останнього моменту втримував він кореспонденційний контакт із сво-

їми добродіями, зокрема проф. Августином Штефаном, і приятелями — на чолі з д-ром Степаном Росохою, та шкільними товаришами, проф. д-ром Михайлом Папом, проф. д-ром Петром Стерчом, д-ром Василем Верешом і іншими. Мило згадував він ряд добродіїв і приятелів, які живуть у Карпатській Україні або Чехо-Словаччині.

Передчуваючи свій відхід у засвіти, сл. п. Іван Воробець-Карпатський навесні цього року виявив був тугу за рідним Пилипцем і мав велике бажання відвідати рідні Карпати.

Основними характеристиками сл. п. Івана Воробця були: палка любов до своєї Батьківщини й свого знедоленого народу, кожночасна готовість до боротьби за волю України, лицарська відвага в боротьбі за правду, пошана авторитету державних мужів України, а зокрема близьких йому державних мужів Карпато-Української Держави.

Нехай цьому доброму християнину-ві Бог дасть Царство Небесне.

Д-р Петро Стерчо

КОЗАКИ І СМЕРТЬ (стародавня казка)

Ішло два козаки степом, надибали дерево й сіли в холодку. Один на бандурці пограває, а другий слухає.

Коли се один і каже: «Ой, братіку, біда! Смерть!» (А воно, бачите, в степу так здалека видно!). — «Ну, то що?» — каже той. «Та вона ж нас постинає! Тікаймо!» — «Е ні, брате, не подоба козакам утікати! Та й спека он яка чортяча, не дуже то й підбіжиш! Будемо уже сидіти. Раз мати на світ родила, раз і помирати!» — «Чи так, то й так!» Сидять. Надійшла смерть та й каже: «Оце й добре, що я вас, козарлюг, спіткала. Годі вам гуляти

та розкошувати, у шовкових жупанах ходити та мед-вино пити, ось я вас із світа зжену, косою голови постинаю!» — «СТИНАЙ, — каже один козак, - на те твоя сила й воля! Тільки дай мені, милостива пані, перед смертю люльки покурити!» — «Ну, — каже смерть, - коли ти мене милостивою панею назвав, то вже кури собі!» Вийняв козак люльку та як закури! А тютюн добрячий, міцний, — як пішов од нього дух та дим, та смерть аж набік одійшла. «Оце! — каже, який поганий дух! Як се ти таку погань куриш?» — «Та, що ж, — каже козак, - так мені сужено!»

Як розійшовся дим та дух, смерть знов приступила: «Ну, — каже, — покурив, тепер я вас обох постинаю!» — «Стривай, милостива пані, дай і мені пільгу!» Каже другий козак: «Дозволь мені перед смертю табаки понюхати!» — «Нюхай, — каже, — та знай мою добрість». Вийняв той козак ріжка, бере понюшку, а сам думає, як йому призвести смерть, щоб вона понюхала!.. Нюхнув на один бік, нюхнув на другий, кркнув, бо табака була добре заправлена: там до неї було й чемериці, й тургуну, й перцю додано для моці, щоб у носі крутило. «А що ж воно добре? — пита смерть. «Та як кому!» — каже козак. «Ану дай спробувати!» — просить смерть. «На, милостива пані!». Як нюхнула смерть, як закрутить їй у носі, як чхне вона, — аж косу впустила! «Щур же йому, — каже, — яке погане! Ще поганіше, ніж той дим! І як це ти таке паскудство вживаєш?! — «Отак як бачиш! — каже козак, — Приймаю муку цілий вік, бо так уже мені пороблено чи наслано, Бог його знає! Мушу терпіти...» — «А! — каже смерть, — коли так, не буду ж я вас косою стинати! То не штука — вмерти, а от ти чхай ще п'ятдесят літ!»

Отаки чином і визволилися козаки від наглої смерті.

Нові книги

Роман Лазурко — «НА ШЛЯХАХ ЕВРОПИ» (спогади). Видавництво Братства къл. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, в Чикаго. Ця чепурно оформлена книга появилась в кінці 1972 року, хоч її видання датовано роком 1971. Має 362 сторінки тексту при 26 ілюстраціях і 2 топографічних мапи та 6 сторінок оголошень, що також мають значення історичних пам'яток. Зредагував, приготував до друку, виготовив обкладинку, заставки і мапи Любомир Рихтицький. Коротке вступне слово Филипа Трача.

Цієї цікаві спогади дивізійника з глибоким аналізом всього пережитого та історичних подій дивізії «Галичина», що пізніше була переіменована в 1-шу Укр. Дивізію та про боєві обставини й переживання в американському полоні в Німеччині. Легкий стиль, непідроблена щирість викладу дає можливість читачеві бачити ті ідейні захоплення й переживання, що провадили автора в його вояцькій дорозі по «Шляхах Європи», всі труднощі, небезпеки й пригоди і сумні, і веселі. Його спосіб писання — по вояцькому — недовгими реченнями та ще й пересипані щирим гумором та часом досі невідомі факти роблять цей твір надзвичайно цінним і цікавим не лише для приятелів вояцтва але і для тих, хто ще не перенявся Мазепиною правдою — «же през шаблі маєм права».

Книжку можна набути при допомозі редакції «У.К.» за 5 доларів.

«ПРАЦЯ І НАГОРОДА» — збірник Зоси-

ма Дончука. Видавництво «Власна хата», Філадельфія 1973 р. З нагоди 70-ліття письменника цей збірник видала його дружина Лариса. В збірник увійшли листування, відгуки читачів на 13 виданих книжок письменника, рецензії на ті твори, тощо. Книга має 408 сторінок друку на гарному папері з ілюстраціями. В ній правдиво показано вартість письменницького доробку Ювілята.

«Гомін Запоріжжя»

Цей бюлетень 7-ої станиці УВК ім. Полк. Івана Богуна і Союзу Українських Комбатантів в Перт, Західна Австралія, видано на «Різдво 1973 року» циклостилом на 18 сторінках змісту та 4 сторінки обкладинки. Зміст виказує значний поступ його редагування у виборі матеріалів. Звертає на себе увагу «Звіт з діяльності» Отамана станиці Побортима д-ра о. Менцінського, в якому автор подав ідейно-ідеологічні основи об'єднаної організації УВК і СУК, а на тому тлі навів фактичні моменти з життя станиці. За тим звітом слідують статті «Загальний звіт скарбника» та «Слово референта преси». Надзвичайно цінною й сильною є стаття о. Н. Плічковського «Жах», яку повністю передруковано в цьому числі «УК». Дуже цікавою є розвідка Полк. Є. Побігущого — «Психологія маси». Інший матеріал гарно ілюструє хроніку цього прикладного об'єднаного осередку УВК і СУК в Австралії.

Редакція «УК» отримала журнали:

«АН-КОРЕСПОНДЕНЦЕ» — бюлетень Антибольшевицького Бюлоу Народів чч. 4-6, Мюнхен 1972.

«АВАНГАРД» — журнал української молоді чч. 3-5, Брюссель 1972.

«БІБЛОС» — журнал української бібліографії ч. 4, 1972 і ч. 1, 1973, Нью Йорк.

«БЮЛЕТЕНЬ УКР. ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРА» — ... 11, 12, 1972 та ч. 1, 1973, Мюнхен

«ВІСНИК КАРПАТСЬКОГО СОЮЗУ» чч. 3-4, Нью Йорк, 1972.

«ГУЦУЛІЯ» — кварталник Конференції Гуцульських Т-в Америки й Канади, ч. 3-4, Чикаго, 1972.

«ДЗВІН» — видає Братство Св. Покрови УАПЦ в Аргентині, чч. 5-6, Буенос Айрес, 1972.

«ЄВАНГЕЛЬСЬКА ПРАВДА» — видає Михайло Фесенко, чч. 5-7, Торонто, 1972.

«ЖІНОЧИЙ СВІТ» — видає організація Українок Канади ім. Ольги Бесарабової, чч. 8-12, 1972 та ч. 1, 1973, Вінніпег.

«ІНФОРМАТИВНИЙ БЮЛЕТЕНЬ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ СВУ» ч. 4, Нью Йорк, 1972.

«КАЗАЧЬЕ СЛОВО» — журнал видає «Казачье Национальное Представительство за рубежом» чч. 10 і 11, Клівленд, 1972.

«МІСІЯ УКРАЇНИ» — орган Спілки Визволення України, ч. 1, 1972, Нью Йорк.

«МИ І СВІТ» — видає Микола Колянківський, чч. 169-171, Ніагара, 1972.

«МИРЯНИН» — двомісячник, видає Ю. Теодорович, чч. 11-12, Чикаго, 1972.

«МОЛОДА УКРАЇНА» — журнал Української демократичної Молоді, чч. 204-207, 1972 та ч. 208, 1973, Торонто.

«НОВИНКИ З ПАНСІОНУ ім. І. ФРАНКА» чч. 11-12, Торонто 1972-1973.

«ПРАВДА» — видає В-тво «Добра Книжка» чч. 3-4, Торонто, 1972.

«ПРАВОСЛАВНИЙ УКРАЇНЕЦЬ» — журнал УАПЦ у вільному світі, ч. 127, Чикаго, 1972.

«РІДНА ЦЕРКВА» — український православний церковно-релігійний журнал, чч. 92-93, Новий Ульм, 1972-73.

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА» — орган Цен-

тральної Управи ОДВУ, чч. вересень-грудень 1972 р. та ч. 1-2 1973.

«СЛОВО НА СТОРОЖІ» — орган Т-ва плекання рідної мови, чч. 8-10, Вінніпег, 1971-73.

«ТРИЗУБ» — орган Української Національно-Державної Думки, чч. 68-69, Нью Йорк, 1972.

«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ВІСНИК» — орган УАПЦеркви в Америці, чч. 20-21, Ямайка, 1972.

«УКРАЇНСЬКА КНИГА» — орган Бібліографічної Комісії НТШ, Т-во Бібліотекарів та Т-во Книголюбів, чч. 2-3, Філадельфія, 1972.

«УКР. ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ ШЛЯХ» чч. 3-7, 1972.

«ХРИСТИЯНСЬКИЙ ВІСНИК» — орган Українського Євангельсько-Баптистського Об'єднання Канади, чч. 7-12, Торонто, 1972.

«ФОРУМ» — орган УРСюзу для молоді, ч. 20, Скрантон, 1972.

«ЦЕРКВА І ЖИТТЯ» — орган Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського, чч. 3-6, Чикаго, 1972 і ч. 1 — 1973.

Часописи, що їх дістаємо систематично:

«АМЕРИКА» — щоденник СУК «Провидіння», Філадельфія.

«БАТЬКІВЩИНА» — орган Української Консервативної Думки, Торонто.

«ВІЛЬНЕ СЛОВО» — часопис національної єдності. Торонто.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — суспільно-політичний тижневик. Торонто.

«МЕТА» — орган Української Національно-Державницької Думки. Мюнхен.

«НАШ ГОЛОС» — орган Асоціації Українців Америки. Трентон.

«НАШ КЛИЧ» — орган української колонії в Аргентині. Буенос Айрес.

«УКРАЇНСЬКІ ВІЛТІ» — тижневик в Едмонтоні.

«УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ СЛОВО» — орган Української Народної Помочі в Америці. Пітсбург.

ХТО ПОМАГАЄ ВИДАВАТИ НАШ КВАРТАЛЬНИК
(Крім точних кольпортерів, передплатників і післяплатників)

ВИКАЗ ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД

від 1. листопада 1972 до 28 лютого 1973

Новий КНЯЖИЙ ДАР зложив Почесний Козак Маєстро Василь ЄМЕЦЬ в сумі 100 доларів (разом з попередніми внесками вплатив 300 доларів).

З нагоди 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ГЕТЬМАНА - ВІДНОВИТЕЛЯ І ПЕРШОГО ВІЙСЬКОВОГО ОТАМАНА УВК ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО прислав Полк. Микола ЯНОВ 50 доларів, а з нагоди **НОВОГО 1973 РОКУ** 20 доларів.

Козак однорічник розвідник зпід Крут і Славного Війська Запорозького, ветеран Канадійської Армії Другої світової і Корейської війн Рудольф **ФЕДОРОВИЧ** прислав нам Пресовий Фонд замість квітів на могили: Полк. **Юрія Отмарштайна** Кінного Сердюцького полку дол. 4.75 (Канадійських 5 дол.) та Полк. **Олександра Шаповала** дол. 12.50 і на могилу своїх Родичів дол. 5. Разом 22.25 дол.

ІНШІ ДАРИ (в долярах):

Збірка станиці ч. 17 ім. Генерала Тараса Чупринки в Південній Австралії з ініціативи Отамана і Управи Станиці: Юнак УВК Б. Мулик 3, Юнак УВК Яр. Станько 2, Юнак М. Л. Висоцький 2, — та інші члени УВК і прихильники: О. Дяків 1, О. Станько 2, М. Лесів (старший) 9, С. Сідельник 2, М. Літепло 1, А. Перик 1, І. Коваль 2, П. Коцюрuba 2, М. Лапка 1, М. І. Добриденко 2 і М. Висоцький 2. Разом ця збірка — 32 доларя.

Інші особи:

Дм. Сачківський 3.25, Ів. Ліщинський 0.50, К. Черевченко 15, М. Клепачівська 20, Н. Онищенко 5, М. Козленко 3, Г. Ткаченко 3.15, В. Абрамович 4.75, К. Яворівський 8, П. Саму-

тин 5, Й. Вишневецький 10, А. Конн 5, П. Багрій 2, Н. Н. 15, Ст. УВК ч. 6 ім. 22 Січня в Ньюарку 10, В. Мошинський 5, Ол. Андрієнко-Пічатківська 5, Танцювальна Школа ОДУМ в Торонті 15, Д-р І. Трутенко 3, Ю. Гавалешко 2, М. Лепка 2, П. Бабяк 5, о. Ів. Кротець 10, К. Чопівська 5, М. і Н. Котис 2, В. Іващук 5, Д. Ільчишин 2, Ант. Кушинський 5, Т. Бондар 5, О. Вдовиченко 5, О. Семотюк 11.50, М. Грицюк 2, Дм. Свідерський 4, О. Готра 3, Б. Савка 1, Р. Хлібович 5, Ю. Коваль 2.50, М. Котульський 4.50, К. Трохименко 15, о. Г. Сіваченко 5, Д. Стопкей 5, А. Ільницький 1.50, П. Кашинський 1.50, А. Скрилов 1, Р. Степаняк 16, М. Королишин 2, Ів. Гнойовий 1, К. Люсюк 1, П. Гобил 2, Р. Завадович 1, М. Боярський 5, С. Ган 2, Н. Струк-ова 5, Ст. Душенко 3.75, о. М. Литваківський 5, В. Приступа 5, Л. Бенцель 3, Ю. Скібинецький 3, М. Суптеля 1.75, С. Сивак 10, М. Козюра 1.50, о. Й. Чайковський 1, В. Сердюк 3, о. Н. Плічковський 3.75, С. Німецьк 1.50, З. Лазуренко 5, В. Нечай 2, П. Смородський 1, Ір. Вареник 1, М. Гетьман 5. Разом по цьому списку 339.40 дол.

А всіх дарів на Пресовий Фонд за відчитний період чотирьох місяців поступило 563.65 доларів.

Крім того, на потреби Генеральної Канцелярії (Організаційний фонд) прислали (в долярах): П. Федоренко 10, П. Багрій 5 і Ів. Семенюк 5, разом 20 доларів.

Всім Вельмишановним Жертводавцям щиро-сердечне побратимське спасибі!

Редакція і Адміністрація «У. К.»

Printed by:
UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING
and PRINTING CO., INC.
2315 West Chicago Ave. Chicago, Ill. 60622 USA